

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2013

Nikola Adamová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Česká zahraniční politika (strategie zahraničních
politik ČR od voleb 1996)**

Nikola Adamová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

**Česká zahraniční politika (strategie zahraničních
politik ČR od voleb 1996)**

Nikola Adamová

Vedoucí práce:

PhDr. Marek Ženíšek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce PhDr. Markovi Ženíškovi, Ph.D. za odborné vedení a vstřícný přístup při zpracovávání bakalářské práce.

Obsah

1.	Úvod	10
2.	Aktéři české zahraniční politiky	12
2.1.	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky	13
2.2.	Parlament České republiky	14
2.3.	Prezident České republiky	16
2.4.	Vláda České republiky	18
3.	Základní cíle české zahraniční politiky	19
3.1.	Koncepce zahraniční politiky České republiky	20
3.2.	Programová prohlášení vlády	26
3.2.1.	Druhá Klausova vláda	26
3.2.2.	Tošovského vláda	27
3.2.3.	Zemanova vláda	27
3.2.4.	Špidlova vláda	28
3.2.5.	Grossova vláda	28
3.2.6.	Paroubkova vláda	29
3.2.7.	První a druhá Topolánková vláda	29
4.	ČR a NATO	30
4.1.	Před vstupem do NATO	30
4.2.	Proces vstupu do NATO	34
4.3.	NATO v novém tisíciletí	36
5.	ČR a EU	39
5.1.	Předvstupní strategie	39
5.2.	Členství České republiky v EU	46
5.3.	Vliv prezidenta	48
6.	ČR a USA	50
6.1.	Vliv USA při vstupu České republiky do NATO	51
6.2.	Boj proti terorismu	52
6.3.	Jednání o radaru	53
6.4.	Otázka vízové povinnosti pro české občany	57

7.	Závěr.....	58
8.	Seznam zdrojů.....	61
9.	Resumé.....	72

Seznam zkratk

CEFTA	Středoevropská zóna volného obchodu
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
EU	Evropská unie
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	Severoatlantická aliance
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODS	Občanská demokratická strana
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PfP	Partnerství pro mír
PSP ČR	Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky
SOFA	Smlouva o právním postavení ozbrojených sil USA na území ČR
SPR-RSČ	Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa
WTO	Světová obchodní organizace
ZEU	Západoevropská unie

1. Úvod

Českou republiku můžeme považovat za stát střední velikosti situovaný ve střední Evropě a právě tato pozice formuje jeho zahraniční politiku. Česká republika je do jisté míry závislá na vnějším prostředí a spolupráci v mezinárodních organizacích, a tak se již od svého vzniku v roce 1993 orientovala na zapojení do mezinárodních struktur a organizací. Po vzniku ČR se hlavním cílem zahraniční politiky stal vstup do NATO a také EU. Mezi další cíle, které byly vytyčeny, patří upevňování vztahů se sousedy a také s USA. I když hlavní cíle zahraniční politiky byly vytyčeny, největším problémem české zahraniční politiky je častý rozpor mezi představiteli státu, ať už jde o rozpor mezi prezidentem a premiérem či prezidentem a ministrem zahraničních věcí.

Jsem si vědoma, že vzhledem k omezenému rozsahu své bakalářské práce nebudu moci pokrýt všechny strategie zahraničních politik ČR, a proto se zaměřím na ty zahraniční politiky, které souvisí se zapojením do západních mezinárodních struktur a které byly zároveň explicitně deklarovány jako cíle české zahraniční politiky po vzniku ČR. Ve své bakalářské práci tedy budu sledovat vstup a fungování v NATO, vstup a fungování v EU, a také česko-americké vztahy po roce 1996. Vztahy s USA jsem si vybrala jednak proto, že zájem o upevňování dobrých vztahů s USA je deklarován i v Koncepci zahraniční politiky z roku 1999, tak i z hlediska vztahu ČR s jednou ze světových velmocí. Co se týče časového omezení, budu se pohybovat v rozmezí let 1996–2009. Počátečním bodem je rok 1996, kdy nastoupila koaliční vláda v čele s Václavem Klausem, a zastavím se v roce 2009, kdy podala demisi koaliční vláda Mirka Topolánka.

Ve své práci použiji empiricko - analytický přístup a českou zahraniční politiku se pokusím analyzovat především na hladině státní. Cílem mé práce je

zjistit, zda se proměňovaly strategie a cíle české zahraniční politiky v letech 1996–2009. Pokud ano, tak jak a jaké faktory určovaly tuto změnu. Také bych chtěla potvrdit či vyvrátit hypotézu „*Odlišné politické názory vnitropolitických aktérů ani časté střídání vlád nemělo zásadní vliv na určování a plnění cílů české zahraniční politiky*“.

V první kapitole své práce se zaměřím na vymezení hlavních aktérů, kteří se podílejí na formulování a utváření zahraniční politiky státu. Na zahraniční politice se podílí poměrně velké množství aktérů - státních i nestátních. Já ve své práci budu sledovat pouze činnost těch nejdůležitějších státních aktérů.

Ve druhé kapitole popíši hlavní cíle vytyčené po vzniku ČR, které udala především Koncepce zahraniční politiky z roku 1999 a aktualizovala je Koncepce české zahraniční politiky na léta 2003–2006. Dále budu analyzovat hlavní strategické dokumenty týkající se právě zahraniční politiky, ať jde o již zmíněné koncepce či programová prohlášení vlád.

Ve třetí kapitole se zaměřím na vztah ČR a NATO. Budu analyzovat průběh procesu na cestě ke vstupu do Aliance a to, jaké strategie ČR používala, aby se stala členem. Dále popíši, jak se ČR chopila svého členství v této organizaci.

Čtvrtá kapitola se bude věnovat strategiím v rámci EU. V této kapitole budu sledovat, jaké nástroje ČR využívala k získání členství, do jaké míry měl vnitropolitický rozpor vliv na vstupní jednání a jak se ČR vyrovnává se změnami v EU. V jedné z podkapitol se budu věnovat tomu, jaký vliv na vstup do EU měly názory dvou našich prezidentů na evropskou integraci.

V páté kapitole se zaměřím na to, jak se vyvíjel vztah ČR a USA. Vzhledem k tomu, že jde o bilaterální vztahy, budu se snažit analyzovat jak strategie, které uplatňuje ČR vůči USA, tak i reakci USA na české kroky. Jsem si vědoma, že nemohu obsáhnout celou problematiku česko-amerických vztahů,

proto se zaměřím na klíčové momenty a nebudu se zabývat historií těchto vztahů, ale zaměřím se pouze na období 1996–2009.

V závěru práce se pokusím shrnout základní vytyčené cíle české zahraniční politiky a odpovědět, zda cílů bylo dosaženo a vyvrátit či potvrdit hypotézu „*Odlišné politické názory vnitropolitických aktérů ani časté střídání vlád nemělo zásadní vliv na určování a plnění cílů české zahraniční politiky*“.

Ve své bakalářské práci jsem pracovala především s primárními zdroji, jako jsou zákony, vydané koncepce, programová prohlášení vlád. Dále jsem využila především českou literaturu o zahraniční politice a literaturu o chování ČR v mezinárodních organizacích. V neposlední řadě jsem čerpala z internetových zdrojů a to pro jejich aktuálnost. Nejvíce jsem využívala oficiální weby státních institucí a mezinárodních organizací.

2. Aktéři české zahraniční politiky

Na utváření zahraniční politiky ČR se podílí různí aktéři, kteří se navzájem ovlivňují. Každý z aktérů hraje v zahraniční politice svou roli, má své pravomoci a různými způsoby zahraniční politiku státu ovlivňuje. Na aktéra působí různé vlivy a omezení a tím nejdůležitějším omezením je legislativní rámec (Kořan 2007: 13).

Nejdůležitější je v tomto případě Ústava České republiky¹, která vymezuje pravomoci jednotlivých institucí. Mezi nejdůležitější aktéry zahraniční politiky patří prezident, vláda, ministerstvo zahraničních věcí a do zahraniční politiky zasahuje také Parlament. Dalším aktérem je ministerstvo průmyslu a obchodu a jistou roli mohou hrát také další ministerstva, pokud se jedná o jejich rezortní problematiku. Roli v zahraniční politice hrají také různí nestátní aktéři. ČR například po vstupu do EU postoupila některé své zahraničněpolitické kompetence EU, příkladem může být zahraniční obchodní politika. Koordinace

¹ Dále jen Ústava.

mezi různými aktéry zahraničněpolitického procesu představuje v ČR často problém (Müller 2007: 23–24).

2.1. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky

MZV vzniklo v roce 1993 zákonem č. 21/1993 Sb. a legislativní vymezení pravomocí MZV zajišťuje zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, konkrétně paragraf 6. Mezi pravomoci a povinnosti MZV patří zabezpečování vztahů k ostatním státům, mezinárodním organizacím a integračním uskupením. Dále koordinuje činnosti ostatních ministerstev v oblasti zahraničních vztahů, zajišťuje ochranu práv občanů v zahraničí a řídí zastupitelské úřady. Kromě toho koordinuje a zabezpečuje přípravu mezinárodních smluv a zabezpečuje jejich vyhlášení (zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky 2/1969 Sb.: § 6).

Můžeme říci, že MZV vykonává tři druhy aktivit: plánovací a koncepční, realizační a koordinační. Z toho vyplývá, že se přímo účastní procesu určování směru české zahraniční politiky. Co se týče organizační struktury, zahrnuje dva druhy členění. Funkční a teritoriální. Teritoriální sekce zajišťují bilaterální vztahy se zeměmi v jejich působnosti, účastní se sjednávání mezinárodních smluv, formují strategické materiály a také řídí, kontrolují a hodnotí zastupitelské úřady v zemích své působnosti. Funkční sekce se podílejí na zahraniční politice v určené oblasti (Belko 2007: 73–79).

Na ministerstvu existuje celkem osm sekcí. Dvě z nich jsou teritoriální - sekce mimoevropských zemí a sekce evropská, která v sobě zahrnuje jak agendu evropských zemí, tak i otázku EU. Tato sekce je tedy jak teritoriální, tak funkční. Dále se v organizační struktuře nachází tři funkční sekce: sekce bezpečnostně - multilaterální, sekce ekonomická, sekce právní a konzulární. Kromě toho na ministerstvu existují ještě tři doplňkové, spíše technické sekce: sekce ministra, sekce zpracování informací a sekce logistická (MZV ČR 2013).

Velice důležité jsou také zastupitelské úřady, které hrají důležitou roli a bez nichž by MZV nemohlo existovat. Oficiálně zastupují ČR v zahraničí a jejich hlavním úkolem je jednání s vládou hostitelské země, zajišťování konzulární činnosti v daném obvodu a reprezentace ČR. Dalším důležitým úkolem je informační funkce, kdy zastupitelské úřady sledují vývoj v místě působení, informace zpracovávají a posílají je na MZV. Činnost zastupitelských úřadů se řídí především Vídeňskou úmluvou o diplomatických stycích² (Belko 2007: 89–93).

2.2. Parlament České republiky

Jedním z aktérů české zahraniční politiky je také Parlament, jehož funkce je spíše kontrolní. Do zahraniční politiky se zapojuje jak Senát, tak Poslanecká sněmovna. Pro zahraniční politiku je klíčových několik článků Ústavy. Například podle článku 10a je zapotřebí k ratifikaci mezinárodní smlouvy³ souhlas Parlamentu (Ústavní zákon 1/1993 Sb., čl. 10a).

Kromě toho má vláda povinnost informovat Parlament o otázkách souvisejících se závazky vyplývajícími z členství ČR v mezinárodních organizacích a komory se poté vyjadřují k připravovaným rozhodnutím takové mezinárodní organizace (Ústavní zákon 1/1993 Sb., čl. 10b).

Parlament má ale i další pravomoci v oblasti zahraniční politiky, např. v oblasti bezpečnosti. Rozhoduje o společné obraně proti napadení, vyslovuje souhlas s vysláním ozbrojených sil mimo území ČR a také vyslovuje souhlas s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR (Ústavní zákon 1/1993 Sb., čl. 43).

Dále mají obě komory Parlamentu právo být vládou informovány o otázkách souvisejících se závazky vyplývajícími z členství v EU a PSP ČR hraje

² Vídeňská úmluva o diplomatických stycích byla přijata v roce 1961 ve Vídni a kodifikuje právní normy mezinárodního práva v oblasti diplomatických styků a vztahů (UN 2005).

³ Specifika těchto mezinárodních smluv jsou uvedena v článku 49 Ústavy (Ústavní zákon 1/1993 Sb., čl. 49).

také roli v přijímání legislativy EU. Dále má PSP ČR právo vyjadřovat se formou usnesení k zahraničněpolitickým záležitostem (PSP ČR 2011).

Parlament vstupuje do zahraniční politiky na několika úrovních. Je to úroveň individuální, skupinová, úroveň obou komor a také úroveň Parlamentu jako celku. Nejmenší vliv mají senátoři a poslanci jako jedinci. Možností, jak mohou zasahovat do zahraniční politiky, není mnoho. Poslanci i senátoři mohou podávat pozměňovací návrhy k zákonům a poslanci mají navíc možnost interpelace člena vlády. Interpelace členů vlády v oblasti zahraniční politiky je používána jako relevantní nástroj a vytváří tlak na členy vlády, aby se vyjadřovali k určitým záležitostem zahraniční politiky. Větší moc však mají předsedové obou komor, kteří zastupují Parlament navenek. Ti se mohou setkávat se zahraničními osobnostmi a účastnit se oficiálních zahraničních návštěv. Parlamentní diplomacie ztělesněná předsedy obou komor je důležitým doplňkem k tvorbě zahraniční politiky.

Důležitou roli hrají také výbory v rámci Parlamentu. Mezi ty, které mají vztah k zahraniční politice, patří Výbor pro evropské záležitosti, Zahraniční výbor nebo Výbor pro záležitosti Evropské unie. Výbory plní několik funkcí a jsou platformou pro analýzu a vyhodnocování dostupných informací v zahraničněpolitické oblasti. Kromě toho jednají se zahraničními výbory a přijímají zahraniční delegace. Většinou se jedná o konkrétních záležitostech. Jednou z platforem setkávání parlamentů je Konference evropských výborů parlamentů (Zelinka 2007: 119–126).

Další složkou, která se podílí na zahraniční politice, jsou stálé delegace v mezinárodních organizacích. V těchto delegacích jsou právě zástupci z výborů PSP ČR a delegace zajišťují především komunikaci. V současné době jsou zřízeny delegace v těchto mezinárodních organizacích: Meziparlamentní unie, NATO, Parlamentní shromáždění Organizace pro bezpečnost a spolupráci

v Evropě, Parlamentní shromáždění Rady Evropy, Shromáždění Západoevropské unie (PSP ČR 2011).

Každá z komor má do jisté míry odlišné kompetence v oblasti zahraniční politiky, i když proti běžnému legislativnímu procesu jsou si v rámci participace na tvorbě zahraniční politiky rovnocenné. Význam PSP ČR spočívá v kontrole činnosti vlády, vyslovování důvěry či nedůvěry vládě a zahraniční politiku může ovlivnit také vydáním usnesení, kde deklaruje svůj názor. Kromě toho plní legitimizační funkci při schvalování zákonů týkajících se zahraniční politiky. Tuto funkci zároveň plní i Senát, který při schvalování zahraničněpolitických zákonů nemůže být přehlasován Sněmovnou. Senát má také možnost uspořádat konferenci, kde se jedná o zahraničněpolitických záležitostech. V důležitých zahraničněpolitických otázkách se ve většině případů daří dosáhnout konsenzu.

To, do jaké míry dochází k interakci obou komor, je závislé především na osobních vztazích mezi jednotlivými předsedy komor. Hlavním partnerem Parlamentu je MZV, které poslancům a senátorům poskytuje informace o směřování zahraniční politiky, přičemž tyto informace jsou používány především v parlamentní diplomacii. Důležitým partnerem je také vláda, která navrhuje podepisování smluv, které pak schvaluje právě Parlament (Zelinka 2007: 128–133).

2.3. Prezident České republiky

Prezident je také jedním z důležitých aktérů české zahraniční politiky. Jeho pravomoci vymezuje článek 63 Ústavy a podle tohoto článku prezident zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, přičemž sjednávání smluv může přenést na vládu nebo s jejím svolením na jednotlivé členy vlády. Prezident dále pověřuje, odvolává a přijímá vedoucí zastupitelských misí. Je také vrchním velitelem ozbrojených sil. Rozhodnutí, která vydá prezident v souvislosti s výše uvedenými pravomocemi, vyžaduje ke své platnosti

kontrasignaci člena vlády a po kontrasignaci je za tyto rozhodnutí zodpovědná vláda, nikoliv prezident (Ústavní zákon 1/1993 Sb., čl. 63).

Největší flexibilitou ohledně kompetencí v oblasti zahraniční politiky oplývá právě funkce prezidenta. Prezident v této oblasti nikdy nehrál pouze okrajovou roli. Od počátku existence ČR nezdědka dochází k rozporům mezi prezidentem

a vládou v otázkách zahraniční politiky vzhledem k tomu, že není přesně stanoveno, kdo je hlavním zdrojem zahraniční politiky. Pro jednotnou zahraniční politiku ČR je nutné, aby fungovala efektivní komunikace mezi prezidentem a vládou. Komunikaci zajišťuje Kancelář prezidenta republiky a to především skrze její zahraniční výbor (Hrabálek 2007: 31–32).

Kancelář je zřízena zákonem č. 114/1993 Sb. a hlavním úkolem je zajišťování obstarávání věcí spojených s výkonem pravomocí prezidenta. Zejména s protokolárními povinnostmi a veřejnou činností prezidenta (Zákon o Kanceláři prezidenta republiky č.114/1993 Sb.).

Jak již bylo zmíněno výše, prezident nikdy nehrál pouze okrajovou roli a oba naši prezidenti byli silnými osobnostmi, které prosazovaly svoje postoje a názory na zahraniční politiku. Často také v rozporu s názory vlády. Právě postoje a chování prezidenta ovlivňují obraz ČR venku, jak v dobrém tak i špatném.

Václav Havel byl 29. prosince 1989 zvolen prezidentem Československé socialistické republiky a 26. ledna 1993 byl zvolen prvním prezidentem České republiky. Havel byl silným prezidentem a jedním z nejvýraznějších disidentů východního bloku. Své silné postavení těžil ze svého předlistopadového postoje vůči režimu a v ČR i v zahraničí platil za morální autoritu (Pražský hrad).

V zahraniční politice měl své vize, které se jako prezident snažil prosazovat po celou dobu svého úřadování. Václav Havel nechtěl, aby bylo Československo, resp. ČR mostem mezi západem a východem, ale budoucnost viděl ve spojení se

západem. Právě to se také projevilo v jeho zahraniční politice, kde prosazoval spolupráci a zapojení do evropské integrace, také do NATO a v neposlední řadě považoval za důležité mít dobré vztahy s USA. Také si uvědomoval důležitost vztahů se sousedy a to především s Německem a snažil se o česko-německé usmíření. Havel také do české zahraniční politiky přinesl lidsko-právní rozměr, například kritizoval situaci v Číně, Barmě nebo na Kubě (Placák 2011).

Václav Klaus byl do funkce prezidenta České republiky zvolen 28. února 2003 a v roce 2008 proběhlo jeho znovuzvolení. Stejně jako Václav Havel se po celou dobu vykonávání funkce prezidenta aktivně zapojoval do zahraniční politiky. Do politiky vstoupil ihned po 17. listopadu 1989 a v prosinci se stal federálním ministrem financí. V roce 1990 se stal předsedou Občanského fóra a po jeho rozpadu byl spoluzakladatelem ODS, jejímž předsedou byl až do roku 2002 (Pražský hrad 2003).

S Klausem mizí fenomén nadstranického prezidenta, což je vidět především během vlády sociálních demokratů, kdy docházelo k poměrně častým sporům. Největším rozporem v názorech prezidenta a vlády byla otázka EU, ke které měl Klaus vždy kritické poznámky, a které byly v zahraničním tisku vidět víc než vstřícný postoj české vlády. Specifickým rysem Klausovy politiky byly kontroverzní názory na životní prostředí, resp. globální oteplování. I v této otázce se postoje prezidenta a vlády rozcházely (Hrabálek 2007: 35–37).

2.4. Vláda České republiky

Na zahraniční politiku má velký vliv vláda, která je vrcholným orgánem výkonné moci. Co se týče formálních pravomocí daných Ústavou, tak vláda za přesně vymezených okolností rozhoduje o vyslání ozbrojených sil do zahraničí a také o průjezdu ozbrojených sil skrz české území. Má také povinnost informovat Parlament o otázkách souvisejících s členstvím ČR v mezinárodních

organizacích. Další působnost je dána především skrz MZV (Ústavní zákon 1/1993 Sb.).

V roce 1994 dostala vláda do rukou další kompetenci, když na ni prezident převedl pravomoc podepisovat mezinárodní smlouvy nevyžadující souhlas Parlamentu nebo spadající do působnosti ústředních orgánů státní správy (zákon č.144/1993 Sb.).

Směřování zahraniční politiky a vytyčování cílů se děje prostřednictvím programových prohlášení vlád a kromě toho vláda schvaluje koncepci zahraniční politiky vytvořenou ministerstvem zahraničních věcí. K přijetí usnesení je třeba většina všech členů vlády, a proto dost záleží na tom, zda je vláda koaliční a jak je koalice jednotná. Navíc každý návrh usnesení prochází připomínkovým řízením, kde mohou jednotlivá ministerstva vznést připomínku a deklarovat své stanovisko. Dalším nástrojem pro ovlivnění zahraniční politiky, kterou vláda používá, je zřizování výborů. Například v roce 1994 byl vytvořen Výbor vlády ČR pro evropskou integraci, který byl řízený předsedou vlády a koordinoval postup resortů ve vztahu k EU a v roce 1997 vznikl Výbor pro integraci ČR do NATO (Gajdoš 2007: 43–49).

Nejen vláda jako celek, ale i jednotlivci ve vládě mohou ovlivňovat zahraniční politiku. Zahraniční politiku může do jisté míry utvářet i předseda vlády. Nejenže navrhuje prezidentovi členy vlády, ale také mu Ústava dává pravomoc vystupovat jménem vlády (Ústavní zákon 1/1993Sb.).

3. Základní cíle české zahraniční politiky

Cíle zahraniční politiky určuje a formuluje vláda společně s MZV a děje se tak prostřednictvím několika, pro českou zahraniční politiku klíčových, dokumentů. Jedním z nich je Koncepce zahraniční politiky České republiky, kterou vypracovává MZV a poté ji schvaluje vláda. Pro vytváření koncepce je tedy důležité sledovat stanoviska v programovém prohlášení vlády a celkově

následovat vládní kurz. Koncepce stanovuje nejdůležitější dlouhodobé, střednědobé i bezprostřední cíle a definuje postavení ČR v mezinárodním prostředí.

Dalším důležitým dokumentem je programové prohlášení vlády, které vždy obsahuje část věnovanou právě zahraniční politice státu. Taktéž definuje cíle a priority zahraniční politiky a slouží jako podklad pro tvorbu koncepcí. V roce 2005 navíc vyšla jedna specifická koncepce, jejíž snahou bylo vytyčit si cíle a strategie, jež přispějí k jednotné prezentaci ČR v zahraničí. MZV také každý rok vydává Zprávu o zahraniční politice, která poskytuje souhrnné údaje o zahraniční politice za uplynulý rok a informuje o výsledcích činnosti české diplomacie.

Při stanovování cílů zahraniční politiky se vychází z pozice ČR v mezinárodním prostředí a staví se na hodnotách jako je demokracie, používání mírových metod a prostředků, nedělitelnost lidských práv. Hlavní priority a cíle české zahraniční politiky se v průběhu let příliš nezměnily. Od počátku se prioritou stalo začlenění do euroatlantických struktur, konkrétně se cílem české zahraniční politiky stalo členství v EU a NATO. Po dosažení těchto cílů se ČR soustředí především na aktivní zapojení v rámci zmíněných struktur. Mezi další dlouhodobé priority české zahraniční politiky patří rozvíjení dobrých vztahů se sousedy, regionální spolupráce a také rozvíjení a prohlubování vztahů s USA (Vláda 1999; Vláda 2003).

3.1. Koncepce zahraniční politiky České republiky

V období 1996–2009 byly vydány dvě koncepce zahraniční politiky. V roce 1999 byla vydána úplně první koncepce zahraniční politiky ČR, do té doby žádný koherentní dokument, který by definoval zahraničněpolitické zájmy ČR, neexistoval. V té době vládla menšinová vláda ČSSD s tichou podporou opoziční

ODS, které mezi sebou uzavřely tzv. opoziční smlouvu⁴. Při tvorbě koncepce tak musel být brán zřetel i na postoje ODS. V roce 2003 koncepci schvalovala koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL A US-DEU. Opět tedy bylo nutné najít konsenzus v definování zahraničněpolitických cílů (Vláda ČR 1999; Vláda ČR 2003).

První koncepce zahraniční politiky ČR byla schválena menšinovou vládou ČSSD, která vznikla po předčasných volbách v roce 1998. I když již od vzniku ČR byl deklarován cíl stát se co nejdříve členem EU, vláda Václava Klause nebyla EU příliš nakloněna, a tak se s příchodem vlády Miloše Zemana zahraniční politika stala více proevropskou a členství v EU se stalo prioritou číslo jedna. Ministrem zahraničí se stal Jan Kavan a po nastoupení do úřadu oznámil vůli posílit analytické a konveční činnosti, které měly směřovat právě k vytvoření první koncepce zahraniční politiky. Ta vznikla pod vedením poradců ministra Miroslava Hada a Zdeňka Matějky (Ort 2009: 299–322).

Již před vytvořením této koncepce se událo několik zásadních zahraničněpolitických úspěchů a některé vytyčené cíle byly dosaženy, což se v koncepci také projevilo. V roce 1997 bylo oficiálně rozhodnuto o vstupu do NATO, a tak se koncepce věnuje spíše plánování aktivního vystupování a plnění závazků ČR v této organizaci než přímo vstupu. Dalším problémem, který se do jisté míry podařilo vyřešit, byly česko-německé vztahy. V roce 1997 podepsaly oba státy česko-německou deklaraci⁵ a v koncepci tak byla nastíněna představa rozvíjení dobrých vztahů (Vláda ČR 1999).

⁴ Opoziční smlouva, oficiálně Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou, je dokument, ve kterém se tyto politické strany navzájem domluvily, jak bude fungovat tato menšinová vláda. ODS se zavázala neúčastnit se hlasování o důvěře vládě, ČSSD zase přenechala mnohé důležité posty ODS (Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice mezi ČSSD a ODS 1998).

⁵ Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji byla podepsána 21. ledna 1997. Podepsal ji český premiér Václav Klaus, německý spolkový kancléř Helmut Kohl a oba ministři zahraničí. Německo v ní přiznává svou odpovědnost za roli v procesu, který vedl k Mnichovské dohodě a

Koncepce a potažmo celá česká zahraniční politika té doby byla ovlivněna cílem dostat se do EU a celkově se koncepce zaměřila primárně na vstup do euroatlantického prostředí a aktivní účast v euroatlantických strukturách, na což mělo pravděpodobně vliv i složení vlády a proevropský postoj premiéra Miloše Zemana. Ač i za vlády Václava Klause byla vyslovena vůle začlenit se do euroatlantických struktur a stát se členem EU a NATO, až po nástupu Zemanovy vlády se vstup do EU stal prioritou, a po roce 1998 se také posílily přípravy na vstup do NATO (Černoch 2004: 15–23).

Koncepce vychází ze záměrů programového prohlášení z 12. srpna 1998 a stanovuje střednědobé a bezprostřední cíle české zahraniční politiky. Sama koncepce ČR definuje jako demokratický a stabilní stát, který se řadí mezi státy střední velikosti a z toho jsou také odvozeny cíle jeho zahraniční politiky tak, aby bylo možné je naplňovat. Své cíle bude prosazovat mírovými způsoby a bude usilovat o stabilní mezinárodní prostředí, kde válka není řešením sporů mezi státy, a lidská práva jsou nedělitelná. Už na počátku koncepce můžeme vyzorovat zájem o lidsko-právní rozměr zahraniční politiky, jehož příznivcem byl i tehdejší prezident Václav Havel.

Cíle zahraniční politiky definované v této i všech ostatních koncepcích zahraniční politiky vycházejí ze životních, strategických a dílčích zájmů. Životním zájmem ČR je především zajištění existence státu, jeho suverenity a bezpečí českých občanů. Za strategické zájmy ČR je považováno vytváření a posilování příznivého mezinárodního prostředí, začlenění se do stabilních mezinárodních struktur, a také vytvoření vnějších podmínek pro hospodářský růst a prosperitu státu. Právě od zájmů životních a strategických se odvozují zájmy dílčí, které se na rozdíl od nich mění v čase.

obsazení Československé republiky. Česká strana naopak vyjadřuje lítost nad poválečným vyháněním Němců. Cílem deklarace je zlepšit vztahy oběma státy (MZV ČR 1997).

Vzhledem k tomu, že ČR je stát střední velikosti, své zájmy může nejlépe prosadit prostřednictvím své aktivní činnosti v mezinárodních organizacích. Po historické zkušenosti ze studené války se česká zahraniční politika ihned po demokratizačním procesu na počátku 90. let začala přiklánět na stranu západních struktur a západních mezinárodních organizací. I přes určité politické neshody mezi aktéry zahraniční politiky se podařilo najít konsenzus v otázce členství v západních mezinárodních organizacích, a tak v podstatě nic nebránilo v tom stanovit si v této otázce dva základní cíle: co nejrychlejší vstup do NATO a EU.

Kromě toho se ČR snažila do mezinárodního prostředí včlenit pomocí integrace do dalších struktur. Jedním z cílů se stalo získání statutu přidruženého člena ZEU, obnovené členství v OSN, a také posílení role OBSE. Ovšem účast v různých mezinárodních organizacích nebyla jedinou prioritou pro českou zahraniční politiku ve druhé polovině 90. let. V koncepci je také kladen důraz na rozvíjení a prohlubování vztahů mezi ČR a USA, což je další část západní orientace české zahraniční politiky (Vláda ČR 1999).

Pro dosažení svých cílů používá ČR širokou škálu nástrojů zahraniční politiky. Mezi ty nejdůležitější patří multilaterální a bilaterální diplomacie, což se projevilo i ve vytvořené koncepci, kde hlavní prioritou bylo právě zapojení se do mezinárodních organizací a aktivní účast v nich. Mezi organizace, kam vstoupila ČR ještě před rokem 1999, patří například OSN, OBSE, OECD či WTO (MZV ČR_a).

Další koncepce byla schválena vládou v roce 2003 za vlády premiéra Vladimíra Špidly a byla koncipována jako rámcový dokument na dobu čtyř let, tedy léta 2003–2006. Koncepci opět vypracovalo MZV v čele s tehdejším ministrem zahraničí Cyrilem Svobodou a představuje východiska, priority a cíle české zahraniční politiky. Základní cíle a zájmy české zahraniční politiky se nezměnily. ČR se stále snažila rozvíjet dobré vztahy se sousedy, rozvíjet a prohlubovat vztahy s USA a aktivně prosazovat své zájmy prostřednictvím

různých mezinárodních organizací. Ovšem i přesto musela koncepce doznat určitých změn. Jak z důvodu neustále se měnícího mezinárodního prostředí, tak i z důvodu splnění některých cílů či posunu v úsilí o dosažení cílů jiných. To se týká především otázky EU, kde od roku 1999 došlo k velkému posunu, a smlouva o přistoupení již byla na dosah.

Pro mezinárodní prostředí v novém tisíciletí se zlomovým momentem stalo 11. září 2001, kdy se USA staly terčem teroristických útoků. Boj proti terorismu se pak dostal do zahraniční politiky každého západního demokratického státu a ČR nebyla výjimkou. Ještě v koncepci z roku 1999 bychom o boji proti terorismu nenašli ani zmínku, a v koncepci z roku 2003 se boji proti terorismu věnuje celý odstavec, ve kterém ministerstvo plánuje angažovanost v boji proti terorismu a navázání na aktivní účast v protiteroristických aktivitách v organizacích jako je OSN, NATO nebo Rada Evropy.

Další mezinárodní událostí, která ovlivnila cíle české zahraniční politiky, bylo přijetí Miléniové deklarace OSN na Summitu tisíciletí v roce 2000⁶. Ve své koncepci z roku 2003 se ČR zavazuje k prosazování efektivního a transparentního plnění miléniových cílů a zároveň k věnování pozornosti především problematice dlouhodobého udržitelného rozvoje, podpoře demokratizačních procesů a také podpoře respektu k lidským právům (Vláda ČR 2003).

Změnil se také postoj ke dvěma v té době pro ČR nejdůležitějším organizacím a to k NATO a EU. A to díky velkému posunu, které se ČR podařilo udělat. Do NATO vstoupila ČR již v březnu 1999, a tak se hlavním cílem stalo aktivní působení v této bezpečnostní organizaci a závazek podílet se na realizaci rozhodnutí Pražského summitu k zajištění adekvátních obranných prostředků

⁶ Miléniová deklarace vytyčuje konkrétní cíle v oblasti rozvoje a odstraňování chudoby, 191 států světa se zavázalo do roku 2015 k několika cílům, které by měly vést ke snížení chudoby a zlepšení života v rozvojových zemích. Například ke snížení podílu lidí s příjmem menším než 1 USD na den na polovinu, zajištění základního vzdělání všech chlapců i dívek, snížit úmrtnost dětí do pěti let na polovinu nebo zastavení a zvrácení šíření choroby HIV/AIDS, malárie a dalších chorob (OSN 2002).

a prevence proti terorismu a obrany proti němu. Celkově se tato koncepce zaměřuje na plnění závazků k NATO a zajištění bezpečnosti prostřednictvím této organizace. I v otázce EU se toho od roku 1999 hodně změnilo a ČR se posunula blíže ke svému cíli stát se členem. V době vydání koncepce již bylo v podstatě rozhodnuto o přistoupení ČR, a tak se hlavním úkolem stalo informování občanů před referendem o vstupu do EU a také pokračování v aktivní účasti v debatě o budoucnosti EU (Vláda ČR 2003).

Vzhledem k tomu, že česká zahraniční politika má dlouhodobě problém v jednotném postoji a prezentaci ČR v zahraničí, v roce 2005 byla ministerstvem zahraničních věcí v čele s Cyrilem Svobodou vytvořena Koncepce jednotné prezentace České republiky. Tato koncepce byla vytvořena především s cílem sjednotit postup orgánů státní správy v otázce zahraniční politik, dalším cílem se mělo stát oproštění se od stávajícího obrazu ČR jako komunistické země, podpora vytváření pozitivního obrazu ČR a v neposlední řadě zvýšení počtu kvalitních zahraničních investic a zisků z turistiky. MZV by rádo, aby se ČR prezentovala jako moderní, vyspělá demokratická země, která má bohatou kulturu, zajímavou historii a také lidský kapitál s velkým potenciálem. Zároveň má být prezentována jako důvěryhodný obchodní partner a respektovaný člen mezinárodních organizací.

Hlavním problémem realizace jednotné prezentace byl fakt, že nebyl definován obsah agendy prezentace ČR a prezentační aktivity se řídily pouze vlastními prioritami a nebyly zasazeny do jednoho společného rámce. Jednotná prezentace se týká jak organizace činností orgánů státní správy, tak i činnosti zahraničních zastoupení a aktivit nevládních subjektů. Pro splnění cílů bylo nutné splnit tři hlavní kroky. Vytvořit Komisi pro prezentaci ČR, identifikovat komunikační útvary ve státní správě a vytvořit závazné grafické podoby státních symbolů (Vláda ČR 2005_a).

Vize a cíle této koncepce se podařilo do velké míry naplnit. Bylo vytvořeno jedno marketingové logo ČR, závazná grafická podoba státních symbolů, sjednotil se styl MZV a především byla vytvořena Komise pro prezentaci ČR. Ovšem i přes splnění těchto cílů se ne vždy daří prezentovat ČR jednotným způsobem, protože vytvoření koncepce nezabrání jednotlivým osobnostem české politiky prezentovat zemi svým způsobem.

3.2. Programová prohlášení vlády

Dalším důležitým dokumentem, který formuje českou zahraniční politiku, je programové prohlášení vlády. Právě z programových prohlášení vlády totiž vychází již zmiňované koncepce zahraniční politiky. Je jen na vládě, kolik prostoru bude ve svém prohlášení věnovat zahraniční politice a jaké priority si určí. Do jisté míry jsou si programová prohlášení vlády podobná a kopírují vytyčenou linii zahraniční politiky, ale mění se jak v průběhu let, tak i vzhledem k tomu, jaká vláda jej vytváří. V období let 1996–2009 se vystřídalo osm vlád, a vzniklo tedy osm programových prohlášení.

3.2.1. Druhá Klausova vláda

Zahraněční politice je v prohlášení věnována stejná pozornost jako ostatním politikám, přičemž nejdůležitější je prosazování národních zájmů a vláda se zavazuje pokračovat v již nastolené linii zahraniční politiky a hlavní prioritou nadále zůstává začlenění do EU a NATO. Tato vláda, stejně jako vlády předchozí a následující, vychází z přesvědčení, že ČR patří do euroatlantického prostoru a pojí ji s ním stejné hodnoty. I přes ne příliš pozitivní postoj tehdejšího premiéra Klause je jednou z priorit začlenění do EU, i když tento krok je popsán jen jako logické završení úsilí ČR integrovat se mezi evropské demokratické země. Vláda také deklaruje snahu zintenzivnit přípravu na vstup, aby jednání o členství mohla být zahájena v roce 1998. Druhou prioritou je členství v NATO, které je pro ČR prostředkem pro zvýšení bezpečnosti a vláda bude usilovat o přiblížení k členským státům (Vláda ČR 1996).

3.2.2. Tošovského vláda

Tato vláda byla vytvořena po demisi Klausovy vlády 2. ledna 1998 a byla jen přechodnou vládou do předčasných červnových voleb v roce 1998. Nekladla si tedy příliš velké cíle, spíše se snažila pokračovat v politice předchozí vlády. Zahraniční politika se stala bodem jedna v programových cílech vzhledem k tomu, že se ČR stále více přibližovala ke vstupu do NATO. Tato vláda 21. ledna na své schůzi jednomyslně rozhodla o přistoupení k Washingtonské smlouvě a podle svého prohlášení bude co nejrychleji iniciovat projednání a schválení Parlamentem. Dalším krokem pak mělo být informování občanů o této organizaci tak, aby pro členství měla co největší občanskou podporu. I otázka EU zůstala pro tuto vládu prioritou a jejím úkolem se stalo vytvoření delegace pro jednání o členství v EU (Vláda ČR 1998_a).

3.2.3. Zemanova vláda

V srpnu 1998 po předčasných volbách byla utvořena menšinová vláda ČSSD v čele s Milošem Zemanem a tichou podporou ODS. V prohlášení bychom ohledně zahraniční politiky nenašli velké změny. Prioritou opět zůstává NATO a EU. Tato vláda si dala za úkol dokončit přípravy ČR na vstup do NATO a zároveň rozpracovat strategii vstupu do EU a také usilovat o získání výhodných podmínek při vstupu. Na rozdíl od předchozích prohlášení, vláda věnuje také pozornost rozvíjení vztahů s USA. Také je do zahraniční politiky zapojen i vnitropolitický aspekt, kdy je vláda rozhodnuta usilovat o konsenzus se všemi rozhodujícími politickými silami. Jedním z důvodů tohoto rozhodnutí může být jistě fakt, že tato vláda byla menšinová, a potřebovala tak podporu ostatních politických stran. Navíc musela plnit závazky plynoucí z opoziční smlouvy s ODS (Vláda ČR 1998_b).

3.2.4. Špidlova vláda

V roce 2002 nastoupila koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU a premiérem se stal Vladimír Špidla. Základní prioritou je opět prosazování a obhajování národních zájmů a zahraniční politika by se podle vlády měla utvářet v kontextu pevného euroatlantického spojení. Protože členství v NATO bylo docíleno, dalším cílem se stal rozvoj členství ČR v NATO a za velice důležitý úkol považuje vláda úspěšnou realizaci Pražského summitu, který se stane mezníkem v dalším vývoji NATO. Vláda se také věnuje otázce EU a to ve zvláštní kapitole, která pojednává jen o EU.

Zvláštní pozornost si podle vlády také zaslouží vztahy s USA a rozvoj mnohostranných vztahů. Poprvé v programovém prohlášení nalezneme jako jednu z priorit posilování jednotné prezentace ČR v zahraničí. Kromě těchto věcí se vláda zavázala aktualizovat koncepci zahraniční politiky z roku 1999. To se povedlo a následující rok byla schválena koncepce na léta 2003–2006, která vycházela právě z tohoto programového prohlášení (Vláda ČR 2002).

3.2.5. Grossova vláda

Po demisi premiéra Špidly v červenci 2004 prezident pověřil vládu prozatímně vykonávat svou funkci a 4. srpna pak jmenoval vládu Stanislava Grosse, jejíž složení zůstalo neměnné. Ani programové prohlášení vlády se příliš nezměnilo a změny, které se v prioritách a cílech zahraniční politiky udály, byly zapříčiněny nově vzniklou mezinárodní situací. ČR vstoupila v květnu 2004 do EU, a tak byl splněn jeden ze základních cílů české zahraniční politiky.

Dalším cílem v této otázce se tedy logicky stala aktivní a konstruktivní účast v EU. Jedním z úkolů, který si vláda vytyčila, bylo připravení referenda o přijetí Smlouvy o ústavě pro Evropu tak, aby mohla přijít v platnost v roce 2006. Přijetí této smlouvy se ale v EU nakonec nepodařilo. Jako partner USA a člen NATO se ČR také zavázala, že bude usilovat o obnovení míru v Iráku a

Afgánistánu, kde probíhaly boje proti terorismu vedené především USA (Vláda ČR 2004).

3.2.6. Paroubkova vláda

Předčasně skončila i vláda Grosse, a tak byla v dubnu 2005 sestavena nová vláda a premiérem byl jmenován Jiří Paroubek. Vláda to byla opět koaliční složená z ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU a byla to již třetí vláda sestavená od voleb v roce 2002. Ani v tomto prohlášení bychom nenašli žádný nový cíl. Česká zahraniční politika se drží v linii NATO, EU a USA. O prioritách a cílech v EU hovoří celá zvláštní kapitola. Ani tato vláda nezapomíná na dobré vztahy s USA, ale už nejen vztahy ČR-USA, ale také je tu vztah EU-USA, kdy chce vláda podporovat kroky vedoucí právě k posílení vztahů mezi EU a USA (Vláda ČR 2005_b).

3.2.7. První a druhá Topolánková vláda

První Topolánková vláda byla jmenována po volbách v roce 2006, ovšem nakonec nezískala důvěru Poslanecké sněmovny. I přesto vykonávala svůj mandát v demisi čtyři měsíce. Složena byla z členů ODS a nestraníků. V roce 2007 byla vytvořena další, tentokrát koaliční vláda ODS, KDU-ČSL a Strany zelených. Během změny vlády došlo i ke změně obsazení postu ministra zahraničních věcí, kterým se stal v první Topolánkově vládě Alexandr Vondra a ve druhé byl nahrazen Karlem Schwarzenbergerem, který byl v této době ve Straně Zelených.

Vzhledem k téměř identické podobě obou prohlášení a nevelkému odstupu měsíců mezi jejich vydáním se budu věnovat oběma dohromady. Prioritní se stala otázka EU a to především vzhledem k plánovanému předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009. Vláda se zavázala jmenovat vládního zmocněnce pro přípravu českého předsednictví a prosazovat podporu dalšího rozšiřování, společný postup EU vůči nejbližšímu okolí, a také chce vést diskuzi o budoucí

institucionální podobě EU. Ne všechny kroky vztahující se k předsednictví nakonec mohla vláda Mirka Topolánka dokončit, protože ji v polovině předsednictví v roce 2009 byla vyslovena nedůvěra a nastoupila vláda Jana Fishera (Vláda ČR 2006, Vláda ČR 2007).

4. ČR a NATO

O vstup do NATO mělo zájem Československo, resp. Česká republika v podstatě již od pádu železné opony. Po vzniku samostatné České republiky tak nic nebránilo v zintenzivnění snahy se do této bezpečnostní organizace dostat. Čeští političtí představitelé podnikali návštěvy na půdě Aliance i na půdě jednotlivých členských zemí. První úspěch zaznamenala ČR v roce 1994, kdy byla přijata do programu Partnerství pro mír. O tři roky později byly zahájeny vstupní rozhovory a washingtonského summitu v březnu 1999 se ČR účastnila již jako člen NATO. Ihned po vstupu ČR musela řešit otázku vojenské intervence v Jugoslávii, což vzhledem k historicky dobrým vztahům s Balkánem nebylo jednoduché. V novém tisíciletí musela Aliance a tudíž i ČR řešit nový mezinárodní fenomén - terorismus. Členství v NATO tak dostalo další rozměr - boj proti mezinárodnímu terorismu.

4.1. Před vstupem do NATO

Na počátku devadesátých let se v otázce bezpečnosti nabízely dvě varianty - neutralita nebo vstup do NATO. Zůstat neutrální bylo pro ČR riskantní a vstup do NATO se jevil jako dobrá ochrana před Ruskem i Německem. Především americká přítomnost v Evropě byla brána jako nástroj proti vlivu Ruska i Německa (Cabada 2006: 103).

Již v březnu 1990 tehdejší československý ministr zahraničních věcí Jiří Dienstbier navštívil Brusel, aby s vedením NATO připravil společnou schůzku představitelů obou bloků v Praze. Po vzniku samostatné České republiky v roce 1993 navštívil nejprve ministr zahraničních věcí, a poté i ministr obrany sídlo

NATO v Bruselu. Zájem o NATO ze strany ČR byl tedy zřejmý již od počátku devadesátých let. Prvním úspěchem na cestě do NATO bylo pozvání do programu Partnerství pro mír⁷, který stal se oficiální strategií NATO k zemím střední a východní Evropy. V tom samém roce se americký prezident Clinton zastavil v Praze, aby se zeměmi Visegrádské čtyřky projednal otázky spojené se vstupem do programu Partnerství pro mír (Ort 2005: 270–281).

Právě názor amerického prezidenta na rozšíření NATO byl velice důležitý, a proto se již v dubnu 1993 tehdejší prezident Václav Havel a také polský prezident Lech Walesa snažili během otevření Muzea holocaustu přesvědčit prezidenta Clintona, že rozšíření je žádoucí. Od tohoto setkání o rozšíření prý Clinton začal uvažovat pozitivně (Anděl 2012: 127).

V březnu 1994 premiér Václav Klaus podepsal dokument o připojení ČR k PfP. Z některých míst se ozývaly hlasy, že o vstupu do NATO by měla česká veřejnost rozhodovat v referendu, přičemž velkým zastáncem tohoto přístupu byla ČSSD. Naopak prezident Havel i premiér Klaus se stavěli proti pořádání referenda (Natoaktual_a).

Hlavní politické strany zaujaly již po vzniku ČR stanovisko ke vstupu do NATO. ČSSD deklarovala, že je nutné zapojení se do evropského a atlantického systému bezpečnosti a v polovině devadesátých let se jednoznačně přihlásila ke vstupu do NATO, avšak české členství viděla poněkud odlišně od jiných politických subjektů, které vstup do NATO také podporovaly. V roce 1996 prohlásila, že by spíše uvítala zvláštní statut jako například Norsko či Dánsko než klasické členství. Nakonec ale 15. dubna 1997 PSP ČR schválila vstup do NATO i za podpory většiny sociálních demokratů (Mareš 2000: 20–25).

⁷ Partnerství pro mír je program na posílení vztahu s partnerskými zeměmi, který vznikl v roce 1994. Tento program má posilovat stabilitu a omezovat hrozby míru. Vznikl jako reakce na požadavek České republiky, Maďarska a Polska na rychlé přijetí do Aliance. Program neznamená zajištění bezpečnostních záruk, ani automatické členství v NATO v budoucnosti, ale předpokládá vojenskou spolupráci a možnost bezpečnostních konzultací (Natoaktual_a).

ODS v čele s Václavem Klausem deklarovala již při svém založení v roce 1991, že jedním z cílů české zahraniční politiky by měl být vstup do NATO a její postoj se v průběhu let nezměnil. Vztah k NATO vystihuje část politického programu z roku 1995. *„Dnešní Severoatlantická aliance s výrazným transatlantickým aspektem je především výrazem sounáležitosti a solidarity zemí euroatlantické civilizace, zemí, které sdílejí základní hodnoty a způsob života. Z toho důvodu, a rovněž u vědomí naší moderní historie, nemůžeme ne být jejími členy“* (ODS 1995).

I když ČSSD požadovala na rozdíl od ODS konání referenda o vstupu do NATO, obě politické strany se shodly na tom, že členství v NATO bude pro ČR výhodné. Ne všechny politické strany měly stejný názor. Jak levicová KSČM, tak pravicová SPR-RSČ myšlenku vstupu do NATO ostře kritizovaly. Kromě toho byla v lednu 1996 přijata účastníky mezinárodní konference za mír a proti vstupu do NATO tzv. Pražská výzva, jejíž hlavním tématem je kritika plánovaného vstupu do NATO (Natoaktual_a).

Léta 1993–1997 můžeme označit za fázi formování koncepcí a priorit. Prioritou se stal vstup do NATO takového jaké je, bez nějakých dalších podmínek. V březnu 1997 ČR prošla jako první kandidát prvním kolem vyhodnocením připravenosti a na summitu v Madridu tentýž rok bylo rozhodnuto o pozvání ČR k zahájení vstupních rozhovorů. Od roku 1997 tak začaly intenzivní přípravy na vstup do NATO. Tyto přípravy zahrnovaly jak přípravu nové legislativy, transformaci armády, tak i zahájení dialogu s českou veřejností s cílem získání podpory pro tento významný krok. Česká veřejnost totiž nebyla tak jednoznačně nakloněna vstupu do NATO, jako například v sousedním Polsku, které bylo pozváno současně s ČR a Maďarskem (Khol 2004: 31–34).

ČR okamžitě po pozvání zahájila vstupní rozhovory a 16. prosince 1997 byl podepsán Protokol o vstupu. Kromě toho také vláda schválila institucionální zajištění, strukturu a také statut vládního a pracovního výboru pro integraci. Dne

23. září 1997 byly oficiálně zahájeny vstupní rozhovory, které zahrnovaly přijetí zásad a procedur platných v Alianci a Rada NATO rozhodla o tom, že se ČR může účastnit schůzí Rady NATO. Druhé kolo vstupních rozhovorů bylo zahájeno 6. října 1997 a jednalo se o zapojení české armády do Aliance. Ve třetím kole, které probíhalo od 13. října 1997, musela ČR řešit finanční zajištění aktivit NATO a harmonogram vstupu ČR do jednotlivých orgánů. Předposlední čtvrté kolo rozhovorů probíhalo od 23. října 1997 a 10. listopadu 1997 proběhlo poslední páté kolo. Vedoucí delegace Karel Kovanda odevzdal dopis potvrzující zájem ČR vstoupit do Aliance, který byl předán náměstkovi generálního tajemníka a byl adresován generálnímu tajemníkovi NATO Javieru Solanovi (Natoaktual_b).

Česká vláda prostřednictvím premiéra Václava Klause vyjádřila uspokojení ohledně uzavření vstupních rozhovorů a potvrdila velmi vážný zájem stát se členem. Dále Klaus potvrdil zájem o pozvání, na jehož základě by ČR přistoupila k Severoatlantické smlouvě. Kromě toho ČR vyjadřuje ochotu přijmout všechny závazky a povinnosti, přijímá široký přístup NATO, který byl načrtnut ve Strategické koncepci a je ochotna podřídít Alianci většinu svých obranných sil. Podle premiéra Klause byl na cestě k členství učiněn další krok. *„Při opětovném zdůraznění připravenosti České republiky převzít závazky vyplývající z jejího předpokládaného členství v Alianci mám, pane generální tajemníku, pocit, že na cestě k rozšíření NATO byl ukončen další důležitý krok“* (Klaus 1997).

Tím byly tedy ukončeny vstupní rozhovory a 26. listopadu 1997 byla ustavena Mise při NATO v Bruselu. Dne 30. listopadu 1997 Rada NATO schválila text protokolu o vstupu do NATO a 16. prosince 1997 se v Bruselu konalo slavnostní podepsání. V lednu 1998 vláda jednomyslně rozhodla o přistoupení k Washingtonské smlouvě (Natoaktual_b).

4.2. Proces vstupu do NATO

Oficiálně se Česká republika spolu s Polskem a Maďarskem stala členem NATO 12. března 1999. Za ČR podepsal smlouvu ministr zahraničních věcí Jan Kavan a za USA podepsala Madeleine Albright. O měsíc později se ČR již jako člen zúčastnila summitu ve Washingtonu (MO ČR 2009).

Vstupu ale předcházelo mnoho příprav, různých změn a úprav především v otázce legislativy a armády. ČR musela řešit ratifikační proces, vytvořit koncepční dokumenty a systém obranného plánování. Dále bylo nutné posílit bilaterální vztahy se členy NATO, nejvíce se ČR soustředila na USA, Velkou Británii, Německo, Francii a také Nizozemí. Nejdůležitější byly samozřejmě vztahy s USA, které měly na rozšíření NATO o střední Evropu velký vliv (Pezl 1998: 27–48).

Po ratifikaci členy NATO nestálo vstupu nic v cestě a 29. ledna 1999 ČR obdržela dopis od generálního tajemníka Javiera Solany, jímž byla oficiálně pozvána k přistoupení. O necelý měsíc později, 26. února 1999 tehdejší prezident Václav Havel v Praze podepsal listiny o přistoupení (Natoaktual_).

Ve stejném roce byla vydána nová Strategická koncepce NATO, ve které vzniká právo Aliance zasahovat do vnitřních záležitostí států a hovoří se v ní také o nových rizicích, která nemusejí být vždy vojenská. Nová strategie také často operuje s pojmem euroatlantický, ovšem bez jasného definování hranic. ČR tak vstupuje do transformované Aliance (Krejčí 2000: 269–272).

Po studené válce se očekávalo, že se Evropa stane zónou stability a NATO bude spíše napomáhat budovat mír, než podnikat vojenské operace. To se ale nestalo a dvanáct dnů po vstupu ČR musela řešit velké dilema vzhledem k vyvrcholení kosovské krize a projednávání intervence NATO v Kosovu. Dne 24. března 1999 byly po krachu mírových jednání zahájeny letecké útoky Allied Force, se kterými česká vláda dala na půdě NATO souhlas. Jak česká politická

scéna, tak i veřejnost byly leteckými útoky zaskočeny a společnost se rozštěpila na dva tábory. Ani hlavní představitelé státu nebyli jednotní. Zatímco prezident Havel a ministr zahraničí Kavan operaci hájili jako nutnou, premiér Zeman byl proti a kritizoval hlavně neinformovanost o připravované operaci (Khol 2004: 36–37).

Havel ani po letech zásahu v Kosovu nelitoval. „*Viděl jsem před třemi lety v Kosovu, jak se vrací stovky tisíc obyčejných venkovanů zpět do svých domovů, z nichž byli vyhnáni. Nevím o jiném případě v moderní historii, kdy se už půl roku po svém vyhnání vrací téměř milión lidí zpět. Ti venkované mi tehdy - jako velmi čerstvému představiteli členské země NATO - se slzami v očích děkovali za zásah proti Miloševičovu zločinnému režimu. Znovu jsem si uvědomoval, že velmi vážné a odpovědné debaty uvnitř Aliance o tom, zda zasáhnout, či nikoliv, vyústily tehdy do správného rozhodnutí*“ (Havel 2002).

Kritikem operace byl v té době předseda PSP ČR Klaus. Navíc po této vojenské operaci klesla podpora NATO u české veřejnosti pod 30%. I když nakonec vláda vyslovila souhlas s leteckou operací, předcházelo tomu bouřlivé noční jednání, které jen těsně skončilo ve prospěch operace. Celkově byl rozpor ve společnosti velký. Vláda nebyla jednotná, stejný názor nesdílel ani prezident s premiérem, a tak během operace vysílala ČR rozporuplné reakce (Kohl 2004: 36–37).

Kromě toho vláda dlouho nebyla schopna jasně deklarovat, jak hlasovala, což vyvolalo ještě větší chaos. Jedním z důvodů, proč ČR nebyla příliš nakloněna letecké operaci NATO, byly tradičně dobré vztahy s Jugoslávií, navíc se na Balkáně dost angažovaly Spojené státy americké (Waisová 2006: 118–120).

Sama vládní ČSSD nebyla v postojích jednotná a snažila se přesvědčit českou veřejnost, že o leteckých náletech se rozhodlo bez ní, což ale nebyla pravda. Vzhledem ke kritice operace českou společností je logické distancování

se od takového rozhodnutí, avšak díky tomu mohl být obraz ČR v zahraničí poněkud rozporuplný (Mareš 2000: 23).

I přes určitý chaos, který v otázce NATO a kosovské krize vládl, obě hlavní politické síly Alianci vyjadřovaly svou podporu. ODS byla již od počátku vzniku podporovatelem myšlenky členství v NATO a ve svém dokumentu o zahraniční politice z října 1999 označila vstup do NATO jako největší úspěch české zahraniční politiky po roce 1989. Střednědobým cílem se stalo aktivní a plnohodnotné členství v NATO, otázkou ale je, nakolik to byl opravdový cíl a nakolik prázdná fráze vzhledem k tomu, že v dubnu 1999 ODS aktivní účasti ČR v operaci v Kosovu nebyla příliš nakloněna. Mezi krátkodobé cíle se zařadilo hladké začlenění do struktur NATO a také jasná formulace naší pozice v rámci NATO a naší účasti v programech Aliance (Jan Zahradil 1999: 6–8).

ČSSD byla v době kosovské krize nejednotná a k alianční operaci se chovala spíše rezervovaně, avšak i nadále podporovala členství ČR v NATO. Na druhou stranu se ale stále více přikláněla k posilování evropského bezpečnostního pilíře (Mareš 2000: 23).

4.3. NATO v novém tisíciletí

Vstup do nového tisíciletí nejvíce ovlivnily teroristické útoky na USA z 11. září 2001. Téma boje proti terorismu začalo měnit mezinárodní prostředí a celý západní svět se pustil do boje s terorismem. To se promítlo i do agendy NATO a ČR se jakožto člen NATO a spojenec USA stal partnerem v tomto boji. V roce 2001 ještě před teroristickými útoky vznikla v ČR bezpečnostní strategie, která ale byla nakonec shledána vzhledem k nové situaci za nedostatečnou a v roce 2003 ji nahradila strategie nová (Khol 2004: 38).

Nová bezpečnostní strategie byla schválena v roce 2003 za premiéra Špidly a zohledňuje právě boj proti terorismu a zdůrazňuje, že v současném mezinárodním prostředí už vzdálenost nehraje skoro žádnou roli. V době

vytváření této strategie již bylo zřejmé, že ČR vstoupí do EU, což strategii výrazně ovlivnilo. Ústředním strategickým zájmem je právě budování strategického partnerství mezi NATO a EU a rozvíjení obranných schopností mezi nimi (Vláda ČR 2003).

Dalším významným okamžikem pro ČR v novém tisíciletí bylo konání summitu v Praze v roce 2002. O konání této vrcholné schůzky NATO v Praze rozhodli ministři zahraničních věcí členských zemí NATO v roce 2000 na zasedání v Bruselu a propagátorem této myšlenky byl Václav Havel (Natoaktual_c).

Právě Václav Havel ve svém projevu v květnu 2001 v Bratislavě přednesl projev, v němž se snad jako první státník zasadil o vstup baltských států do NATO, které pak spolu s dalšími čtyřmi státy byly přizvány právě na summitu v Praze (Kovanda 2011).

Pro ČR bylo konání summitu prestižní událostí a předcházelo mu mnoho příprav. Samotný summit proběhl 20. – 22. listopadu 2002. Ještě před samotným zahájením summitu měl prezident Václav Havel projev v Kongresovém centru, kde se vyjádřil k agendě NATO. Zdůraznil, jak je v současné době důležité aby se NATO transformovalo tak, aby bylo schopno čelit novým hrozbám. Také veřejně podpořil plánované rozšíření a apeloval na rozvíjení vztahů mezi Aliancí a USA. Ač souhlasil se spojenectvím Ruska a NATO, zdůraznil, že by bylo dobré rozvíjet vztahy i s jinými zeměmi světa. Poslední pátá otázka se týkala toho, zda by mělo NATO zasáhnout preventivně a zabránit tak případnému zlu. Podle Havla je důležité se nad tímto zamyslet u každého případu zvlášť, nelze říci jednoznačnou odpověď (Havel 2002).

Dá se říct, že tímto summitem nastala nová kapitola NATO. „*Summit vstoupí do dějin*“ prohlásil generální tajemník NATO George Robertson na závěrečné tiskové konferenci (Idnes.cz). Během summitu bylo pozváno sedm nových členů a dalším stěžejním tématem byla nutnost čelit novým hrozbám,

také byly vytvořeny síly rychlé reakce NRF. To zajisté souviselo s teroristickými útoky a rozvojem nových technologií (NATO 2006).

Na summitu byla potvrzena spolupráce s OSN, EU a OBSE. Dále NATO slíbilo podporovat úsilí OSN v otázce odzbrojení Iráku a také posouzení možností využití amerického projektu protiraketové obrany pro ochranu členských států Aliance. Během summitu přijaly členské země tzv. Pražský schopnostní závazek, jehož cílem je zlepšit operační schopnosti. Konkrétně by plnění tohoto závazku mělo odstranit nedostatky v oblastech obrany proti chemickým, biologickým a jaderným zbraním, a také v zabezpečení rychlého rozmístění vojenských jednotek.

Mezi národní závazky ČR v době přihlášení se k iniciativě patřily čtyři základní body. Zajištění obrany proti chemickým, biologickým, radiologickým, jaderným útokům, zabezpečení převahy ve velení a v komunikačních a informačních systémech. Dále zlepšení interoperability rozvinutých sil a udržení bojových sil. Čas ale ukázal, že ne všechny závazky se dají splnit v reálném čase a některé pravděpodobně vůbec. Řada závazků ale byla nakonec naplněna. Například ČR je expertem v oblasti chemickým zbraní (Šedivý 2012).

ČR se účastní různých misí na různých částech světa, i mimo své zájmové teritorium. Od počátku tisíciletí nasadila vojáky v Afghánistánu, Iráku. Také poskytla humanitární pomoc v Pákistánu v roce 2005, anebo materiálně podpořila misi v Súdánu (MO ČR 2006).

V roce 2008 se začala na půdě NATO vést diskuze o propojení třetího pilíře americké protiraketové obrany s plánovaným systémem obrany bojiště. ČR se toto téma obzvlášť dotýkalo, protože právě v roce 2008 začala jednat s USA o výstavbě radarové základny v Česku. V roce 2008 také ČR přijala Akční plán ke Comprehensive Approach, na jehož budování se ČR podílela již od summitu v Rize v roce 2006. Sám plán byl přijat na summitu v Bukurešti v roce 2008 a

jeho obecným cílem je zlepšení koordinace aktivit mezinárodního společenství v Afghánistánu (Střítecký 2009: 81–89).

5. ČR a EU

ČR si vytyčila cíl stát se členem EU již při svém vzniku a ani měnící se mezinárodní prostředí či vnitropolitické změny nezpůsobily odvrát od tohoto hlavního cíle české zahraniční politiky. V lednu 1996 ČR oficiálně požádala o vstup do EU a o necelé dva roky později v prosinci 1997 bylo na summitu v Lucemburku rozhodnuto o zahájení vstupních rozhovorů s 11 zeměmi, mezi nimiž byla právě i ČR. Od roku 1998 do roku 2002 probíhala předvstupní jednání mezi ČR a EU, během kterého docházelo k legislativním úpravám v českém právním řádu, průběžnému hodnocení Evropskou komisí a velkým úkolem pro ČR bylo informování občanů. To bylo důležité díky plánovanému referendu o vstupu, kde se nakonec občané vyslovili pro vstup do EU. Roku 2004 vstoupila ČR do EU a tím vyvrcholilo zapojení do euroatlantického světa.

5.1. Předvstupní strategie

Zájem o zapojení se do evropské integrace byl vyjádřen již po roce 1989. V roce 1991 Česká a Slovenská federativní republika, Maďarská republika a Polská republika podepsaly deklaraci o spolupráci na cestě evropské integrace. Hlavy státu ji podepsaly 15. února 1991 ve Visegrádu s cílem společně postupovat v otázce evropské integrace s vidinou větší šance na přijetí, pokud se budou navzájem podporovat (Ort 2005: 275–276).

Roku 1992 se ale Česká a Slovenská federativní republika rozpadla a nově vzniklá Česká republika začala jednat více sama za sebe. Od roku 1992 do roku 1996 vládla první vláda Václava Klause, která byla založena na silné většině vládní koalice v parlamentu a mohla si tak dovolit často i kontroverzní postoje k evropské integraci. Ve vládním prohlášení z roku 1992 byla zmíněna evropské integrace pouze v jedné větě, ODS se zaměřovala spíše na národní zájmy.

I přesto, že ODS nebyla nadšeným příznivcem evropské integrace a spoustu věcí kritizovala, právě během její vlády se o vstupu do EU začalo jednat. V roce 1994 EU představila tzv. „předvstupní strategii“, která byla zosobněna programem PHARE⁸. ČR tento program ale nevyužívala tak, jak by měla. Program byl brán spíše jako příspěvek do rozpočtu než nástroj pro přípravu země, což se projevilo v hodnocení Evropské komise.

Pro přípravy na vstup do EU bylo nutné institucionální zajištění, a tak v roce 1994 vláda zřídila stálý vládní výbor pro evropskou integraci, který měl v otázkách evropské integrace rozhodovací pravomoc. Vláda se sice snažila institucionálně připravit na jednání o vstupu do EU, avšak rétorika vlády vůči integraci byla dosti kritická, což obraz ČR v očích stávajících členů EU příliš nezlepšovalo. Ač nebyla vládní ODS absolutním odpůrcem evropské integrace, rozhodně se nesnažila se do EU dostat co nejrychleji.

Zatímco Maďarsko a Polsko podalo žádost o členství v EU na jaře 1994, česká vláda oficiální žádost podala až v lednu 1996. Navíc uvnitř ODS na počátku 90. let probíhala debata o alternativách k členství v EU. Jednalo se například o členství v CEFTA. Naopak opoziční ČSSD byla tou proevropskou silou v rámci české politiky. Zastáncem evropské integrace byl také prezident Václav Havel, jehož osobnost České republiky v otázce vstupu výrazně pomohla. Ovšem i přes různé postoje hlavních představitelů české politiky se podařilo roku 1996 podat žádost o vstup a mohla začít vyjednávání. ČR se tak mohla posunout blíže k vytyčenému cíli - být součástí euroatlantického světa (Černoch 2004: 17–22).

Dne 23. ledna 1996 byla v Římě tehdejším premiérem Václavem Klausem předána oficiální žádost o vstup do EU společně s memorandem. Žádost byla adresována předsedkyni Evropské komise, kterou v té době byla Susanna Agnelli, a vláda v ní vyjadřuje svou připravenost zahájit v přijatelné době jednání

⁸ PHARE poskytoval finanční prostředky zemím střední a východní Evropy, který měl pomoci naplnit podmínky nutné pro členství v EU. Do roku 2000 bylo ČR přiděleno 756 milionů eur (Euroscoop_a).

o přijetí do Evropské unie. Nedílnou součástí žádosti je přiložené memorandum, ve kterém ČR vyjadřuje odhodlání zapojit se do procesu evropské integrace. „*Svým rozhodnutím činí vláda České republiky krok, který je svou závažností ojedinělý v moderních dějinách země, plně si uvědomujíc jeho politické a ekonomické důsledky a jeho historický význam. Tímto krokem bere na sebe před současnými a budoucími generacemi velkou historickou zodpovědnost. Dospěla však k přesvědčení, že právě tato zodpovědnost vůči občanům vlastní země i vůči generacím ostatních evropských národů nepřipouští jiné alternativy*“ (Vláda ČR 1995).

Při utváření memoranda docházelo mezi premiérem Klausem a ministrem zahraničních věcí Zieleniecem ke sporům ohledně textu memoranda, které se Klausovi zdálo příliš proevropsky laděné. Text memoranda byl vytvořen na půdě MZV a měl odrážet pozitivní přístup k evropské integraci. Asi nejkontroverznější pro Klause byla skutečnost, že v memorandu ČR počítá s vývojem EU, zatímco Klaus, a potažmo celá ODS, chtěla především chránit národní zájmy a v EU jednat na mezivládní úrovni. Nakonec ale text memoranda vyzněl tak, jak si to představovalo MZV (Černocho 2004: 20–21).

Mezi lety 1992–1998 byla v čele státu vláda Václava Klause. První vláda se skládala z ODS, KDU-ČSL, ODA a KDS, druhá vláda byla téměř totožná. ODS byla nejkritičtější relevantní stranou v českém politickém systému vůči evropské integraci a soustředila se spíše na národní zájmy, což také deklarovala ve svých dokumentech. Nebyla zcela proti integraci, ale byla zastáncem mezivládního přístupu a rozhodně nechtěla další prohlubování integrace (Mareš 2000: 16–19).

Výjimku tvoří část programu před volbami do PSP ČR v roce 1996, kde se občanští demokraté hlásí k rozšiřování EU, tak i prohlubování evropské integrace, které nazývají perspektivním procesem. Ovšem v další pasáži je opět zdůrazněna potřeba ochrany národních zájmů. Takže i když občanští demokraté

ukázali snahu se jistým způsobem přizpůsobit vývoji EU, stále na prvním zdůrazňovali národní zájmy, které jsou nadřazené (ODS 1996: 9).

V oficiálních dokumentech tedy vláda nebyla vždy tak kritická, avšak především předseda strany a premiér Václav Klaus si kritické poznámky neodpustil, a tak byl obraz ČR ve vztahu k EU v zahraničí poměrně matoucí. Vládní KDU-ČSL nebyla v otázce evropské integrace tak kritická jako ODS, začala se od kategorické kritiky tvrdého jádra ODS distancovat (Černoch 2004: 21).

Opoziční ČSSD se naopak dlouhodobě zasazovalo o vstup ČR do EU a také podporovala další prohlubování integrace. Zatímco ODS viděla pozitiva integrace především v oblasti ekonomické, ČSSD viděla potenciál integrace i v otázkách sociálních a ztotožňovala se s principy Maastrichtské smlouvy, která posunula evropskou integraci zase o kus dále. Na rozdíl od ODS byla ČSSD v otázce evropské integrace jednotná a toto téma nikdy nepůsobilo nepříznivě na vnitrostranické poměry. KSČM měla vůči integraci nejednoznačný postoj, nikdy nebyla kategoricky proti, ale zároveň integraci nepodporovala (Mareš 2000: 20–24, 30–32).

V roce 1997 v reakci na žádosti o vstup do EU z několika zemí, byla v červenci vydána tzv. Agenda 2000, což byl program strategie rozšíření vyhlášený Evropskou komisí a je to v podstatě posudek na země, které si podaly přihlášku k členství. Komise nejen uvádí, jakého pokroku země dosáhly za poslední léta, ale nabízí také střednědobý výhled předpokládaného pokroku těchto zemí. ČR vyšla z tohoto dokumentu vcelku dobře a bylo doporučeno s ní zahájit jednání. *„Česká republika vykazuje charakteristické rysy demokracie. Má stabilní instituce, které zaručují zákonnost, dodržování lidských práv a respektování a ochranu menšin. Lze ji považovat za fungující tržní ekonomiku, která bude ve střednědobém výhledu schopna vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami Unie“* (Evropská komise 1997).

Zároveň byl v roce 1997 vydán ještě zvláštní posudek Komise k žádosti ČR o vstup do EU na základě kodaňských kritérií⁹. Posudek například upozorňoval na nedostatky v zákonech o svobodě tisku, o přijímání do státních služeb nebo kritizoval diskriminaci Romů. Kromě toho bylo upozorněno, že ČR má nedostatky v přejímání úmluv a ujednání. Podle Komise bude ČR muset věnovat úsilí při naplňování *acquis* zejména v oblasti zemědělství, sektoru životního prostředí a také energetiky. ČR dostala nějaké výtky, ale přesto posudek vyšel pozitivně a v březnu 1998 začala jednání o přistoupení (Evropská komise 1997).

Na summitu v Lucemburku se rozhodlo o oficiálním pozvání jedenácti kandidátských zemí ke vstupu do EU, mezi nimiž byla i ČR a již nic nebránilo začít přístupová jednání. Za ČR pozvání přijal prezident Václav Havel v doprovodu ministra zahraničních věcí Jaroslava Šedivého. Přístupová jednání začala oficiálně 30. března 1998. První část rozhovorů se odehrávala v dubnu 1998 a probíhala formou tzv. *screeningu*, který je v podstatě analytickým srovnáním legislativy kandidátských zemí s evropským právem, v listopadu začala jednání na ministerské úrovni. V lednu 1998 byl hlavním vyjednávačem jmenován náměstek ministra zahraničních věcí Pavel Telička (Zenker).

V této době již nevládla vláda Václava Klause, ale přechodná vláda Josefa Tošovského a poté menšinová vláda ČSSD, kterou bychom mohli nazvat jako vládu proevropskou. Nejnaléhavější bylo sladit česká práva s právem evropským, avšak vláda příliš v této oblasti nepokročila, a tak byl v roce 2000 zřízen Národní program pro přijetí legislativy EU, jež obsahuje strategické priority a časový harmonogram přijetí zákonů. Proces přípravy na vstup tak získal konkrétnější obrysy, navíc byli do ČR vysláni v rámci projektu *twinning* experti z členských zemí, kteří měli posílit administrativní kapacitu ČR. Mezi lety 1998–2002

⁹ Kodaňská kritéria byla přijata v roce 1993 na summitu v Kodani jako reakce na žádosti bývalých komunistických zemí střední a východní Evropy. Existují tři základní kritéria, která musí země splnit, aby se mohla stát členem. Fungující tržní hospodářství, stabilní instituce zajišťující demokracii a schopnost plnit závazky vyplývající z členství (Euroskop.cz).

v období menšinové vlády ČSSD se podařilo vybudovat vcelku dobré vztahy mezi českými a evropskými institucemi a vláda konečně prováděla konkrétní kroky bez průtahů. Tomu jistě napomohl proevropský přístup ČSSD (Černocho 2004: 23–26).

Naproti tomu ODS vydala v roce 1999 dokument stínové vlády, kde sice zmiňuje jako krátkodobý cíl pokračování v procesu přípravy na vstup do EU, ale zároveň mezi střednědobé cíle zahrnuje formulaci a realizaci alternativní strategie, pokud by EU odložila rozšíření. Kromě toho je ODS stále skeptická vůči tomu, jak se EU vyvíjí a jsou velice skeptičtí k unifikaci v daňové oblasti a v otázce měnové unie (Zahradil 1999).

V letech 1998 a 1999 byly vydány dvě zprávy Evropské komise o připravenosti ČR ke vstupu. Zpráva z roku 1998 kritizovala především diskriminaci Romů v ČR, pomalý postup v oblasti přejímání práva, a také je podle Komise nutné zlepšit řízení obchodních společností. V roce 1999 byla vydána druhá zpráva, která pro ČR vyšla pozitivněji než ta předchozí. Stále tu ale najdeme kritiku pomalého sladování legislativy, na druhou stranu ČR pokročila v oblasti norem, a také certifikace. ČR je celkově kritizována především kvůli své pomalosti v legislativě a ukazuje se rozdíl mezi vládní politikou a následným prosazováním zákonů (Evropská komise 1998; Evropská komise 1999).

V květnu 2000 byl vytvořen Národní program přípravy na členství v EU, který se opíral právě o zprávu Evropské komise z roku 1999. Zabýval se všemi aspekty přípravy na členství a snažil se formulovat otázky, které je v souvislosti s členstvím nutné řešit. V roce 2000 se v Nice konal významný summit, kterého se zúčastnili i představitelé kandidátských zemí. Mezi nimi byl i předseda české vlády Miloš Zeman a výsledky summitu vyzněly pro ČR pozitivně. Tato smlouva totiž přinesla několik kroků spojených s rozšiřováním EU tak, aby kandidátské země mohly vstoupit ještě před volbami do Evropského parlamentu v roce 2004. Ministr zahraničních věcí Jan Kavan hodnotil výsledku summitu kladně a byl

přesvědčen, že pokud se urychlí vyjednávací proces a uzavřou se všechny kapitoly *acquis communautaire* do konce roku 2002, ČR by v roce 2003 mohla vstoupit. V roce 2002 byla vydána další zpráva Evropské komise, která potvrzuje, že ČR je připravena na vstup do EU (Ort 2005: 331–338).

Léta 2002–2004 můžeme označit za poslední fázi na cestě ke členství v EU. V roce 2002 ve volbách do PSP ČR zvítězila ČSSD v čele s Vladimírem Špidlou a byla utvořena koalice ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU, jejichž společným cílem byl hladký vstup do EU. Navíc začala fungovat větší součinnost mezi premiérem, ministrem zahraničních věcí a hlavním vyjednávačem, což napomáhalo dobrému obrazu ČR a konečně ČR působila při jednáních jednotným dojmem. Také prezident Havel byl stejně proevropský jako vláda. Celkově se zahraniční politika vůči EU se stala aktivnější. V roce 2002 se konal summit v Kodani, kde představitelé ČR projednávali podobu přístupové smlouvy a snažili se vyjednat ty nejlepší podmínky. Dne 28. února 2003 je novým prezidentem zvolen Václav Klaus, někdejší předseda ODS, který je vůči EU značně kritický, což opět ovlivní obraz ČR.

Zatímco v 90. letech bylo jisté napětí v otázce evropské integrace mezi proevropským prezidentem a skeptickou vládou, především premiérem, v roce 2003 se situace otočila. Koaliční vláda ČSSD, KDU-ČSL a US-DEU měla proevropský postoj a nově zvolený prezident Václav Klaus byl naopak v otázce EU stále kritický a své názory vyjadřoval bez ohledu na postoj vlády (Černocho 2004: 26–27).

V dubnu je v Athénách přesto podepsána Smlouva o přistoupení ČR k EU, pod níž je za ČR podepsaný prezident Klaus, a také ministr zahraničních věcí Špidla. Je už tedy zřejmé, že se ČR stane členem EU a dosáhne svého prioritní cíle vytyčeného již při svém vzniku. Po úspěšném referendu v roce 2003, kde se 77.33% voličů vyslovilo pro vstup do EU, již vstupu nic nebrání, a tak se 1.

května 2004 ČR oficiálně stává členem EU, a tím vyvrcholí zapojení do euroatlantického světa, po kterém ČR toužila (Euroskop.cz).

5.2. Členství České republiky v EU

V květnu se ČR stala členem EU a hned v červnu téhož roku si čeští občané mohli zvolit své zastoupení v Evropském parlamentu. Účast ve volbách byla nízká, jen 28.3%, a vyhrála ODS se 30.4%, která tak získala 9 z 24 křesel. Pro ODS to znamenalo velký úspěch, který si lze vysvětlit několika způsoby. Tento úspěch ODS byl jako reakce občanů na vnitrostátní politiku vlády, ale také bylo mnoho lidí, kteří s kritickým postojem vůči EU souhlasili, navíc právě ODS dost cíleně EU tematizovala (Černoch 2004: 26–27).

Ve volebním programu ODS do evropských voleb Stejná šance pro všechny nenajdeme žádný zásadní zlom, naopak je to spíše rekapitulace postojů vůči EU, kde ODS odmítá mechanické prohlubování evropského integračního procesu, jednorozměrnou federalizaci Evropy a jako budoucí cíle bylo vytyčeno dosažení rovnoprávnosti mezi zeměmi a také odmítnutí supranacionalizace (ODS 2004).

V období od vstupu v roce 2004 do roku 2009 bychom našli dva klíčové momenty. První byla ratifikace Lisabonské smlouvy a druhým důležitým momentem bylo předsednictví ČR v Radě EU v roce 2009. Lisabonská smlouva byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu a její ratifikaci provázela ve většině členských zemí aktivní diskuze. Ani ČR nebyla výjimkou a rok 2008 se nesl v duchu debaty o ratifikaci Lisabonské smlouvy parlamentem.

O Lisabonské smlouvě jednal v ČR dvakrát Ústavní soud, poprvé v roce 2008 na podnět Senátu, podle kterého bylo nutné přezkoumat, zda je Lisabonská smlouva a Listina základních práv EU v souladu s ústavním pořádkem ČR. Ústavní soud tento podnět prozkoumal a neshledal žádný rozpor s českým ústavním pořádkem. Lisabonskou smlouvu pak podepsala PSP ČR, a také Senát. Na přelomu října a listopadu ale Ústavní soud zkoumal na návrh skupinu

senátorů převážně z ODS opět soulad s českým ústavním pořádkem, ale nejen u Lisabonské smlouvy, ale také u Římských smluv a Maastrichtské smlouvy, jejichž znění Lisabonská smlouva pozměňuje. Ústavní soud opět neshledal rozpor, a tak 3. listopadu smlouvu podepsal prezident a 1. prosince 2009 nabyla platnost (Krutílek).

I když byla nakonec Lisabonská smlouva ratifikována i Českou republikou, toto téma se stalo důvodem vnitropolitických rozporů. Zatímco vláda i většina politických stran byly pro ratifikaci Lisabonské smlouvy, prezident Klaus byl tvrdým odpůrcem této smlouvy, což dával najevo jak české politické scéně i veřejnosti, tak i na půdě EU. Politické strany se shodly na tom, že by ČR měla Lisabonskou smlouvu ratifikovat, avšak lišily se v názoru, do jaké míry je nutné tak učinit a nakolik vůbec EU Lisabonskou smlouvu potřebuje.

Premiér Mirek Topolánek přijetí smlouvy podporoval, na druhou stranu velká část ODS a její europoslanecký klub se distancovaly od výroku EP, že by smlouva měla vstoupit v platnost ještě před volbami v roce 2009 a po irském referendu, které vyšlo pro Lisabonskou smlouvu negativně, tak někteří členové, mezi nimiž byl například Jan Zahradil i Václav Klaus, vyzvali k zastavení ratifikace. Naopak ČSSD byla pro to, aby ratifikační proces nadále pokračoval a Lisabonskou smlouvu považovala za výhodnou i pro středně velké země, za kterou je ČR považována. Členové koalice KDU-ČSL i Strana zelených byly také pro ratifikaci, avšak KDU-ČSL podmiňovala podepsání přezkumem Ústavního soudu a po referendu v Irsku vyzvala k jednání koalice (Beneš 2009: 53–54).

Dalším velice významným momentem v krátké historii ČR a EU se stalo české předsednictví v Radě EU, které započalo 1. ledna 2009 a trvalo 6 měsíců. Přípravy na předsednictví započaly již v roce 2007 a přípravu koordinoval Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti při Úřadu vlády, který vedl vicepremiér Alexandr Vondra (Euroskop.cz_d).

Mottem českého předsednictví se stalo „Evropa bez bariér“ a ČR 6. ledna 2009 představila klíčové priority svého předsednictví, kterými jsou energetika, ekonomika a Evropská unie ve světě. Motto je vysvětlováno v programu takto: *„Evropa bez vnitřních ekonomických, kulturních a hodnotových bariér pro občany, podnikatele a ekonomické subjekty. Evropa otevřená světu, nikoli však bezbranná vůči nelegálním aktivitám a útokům“* (Pracovní program českého předsednictví 2009).

Mezi konkrétní priority českého předsednictví patří orientace na východní Evropu, kdy se ČR zaměřila především na Balkán, a jedním z cílů se stalo členství Chorvatska v EU, dále také české předsednictví postoupilo přihlášku Černé hory k dalšímu jednání a registrovala také nového zájemce - Albánii. Ekonomickou prioritou se stala stabilizace hospodářské situace po finanční krizi, v oblasti energetiky se hlavním cílem stalo nalezení východiska z plynové krize, a také se diskutovalo o vývoji efektivnějších technologií, které budou zároveň šetrné k životnímu prostředí (Euroskop.cz_e).

Během svého předsednictví musela ČR řešit několik obtížných situací. Ihned v lednu vypuknutí plynové krize mezi Ruskem a Ukrajinou, konflikt v pásmu Gazy a v březnu zasáhla české předsednictví česká vnitropolitická krize, která vyvrcholila vyslovením nedůvěry vládě v březnu 2009. To samozřejmě poškodilo obraz ČR v EU, avšak dočasná Fischerova vláda se předsednictví ujala vcelku dobře a snažila se dokončit úkoly, které si vytyčila předchozí vláda (Euroskop.cz_f).

5.3. Vliv prezidenta

Od vzniku samostatné České republiky do roku 2009 se v ČR vystřídali dva prezidenti s odlišným názorem na evropskou integraci, i na zahraniční politiku obecně.

Václav Havel, který byl ve své funkci prezidenta České republiky od 2. února 1993 do 2. února 2003, byl vždy naladěn proevropsky a již od svého prvního zvolení propagoval heslo „návrat do Evropy“. Na evropskou integraci nahlížel pozitivně a členství České republiky viděl jako velkou příležitost, kterou by měla využít. *„Evropská unie je veliká historická šance pro kontinent, jehož politický pořádek byl vždy založen na tom, že velcí a mocní rozhodovali, jak co bude, a menší se tomu museli podřizovat. Šance, že bude politicky integrovaným tělesem, uspořádaným na těsné mírové kooperaci, by neměla být zmařena. To je úkol pro celou Evropu“* (Havel 1996).

Právě za jeho úřadování ve funkci prezidenta podepsala ČR asociační dohody a nakonec si vyjednala i členství. Havel se zúčastnil jako nejvyšší představitel státu summitu v Lucemburku v roce 1997, kde bylo rozhodnuto o zahájení vstupních rozhovorů (Hrad).

Havel vždy představoval pozitivní přístup vůči EU a zajišťoval také jistou kontinuitu v názorech na integraci, na rozdíl od českých vlád, jejichž názory se lišily v čase. Václav Havel byl silným prezidentem a jeho hlas měl váhu a do jisté míry jeho osobnost jistě přispěla k poměrně rychlému vstupu ČR do EU.

Naprosto odlišné názory zastával druhý český prezident Václav Klaus, který byl v úřadu prezidenta od 7. března 2003 do 7. března 2013. Ten byl již od počátku své politické kariéry v otázce evropské integraci velmi kritický a rozhodně nebyl příznivcem prohlubování integrace. Klaus byl také silným prezidentem, který vyjadřoval své názory bez ohledu na oficiální politiku vlády, což v EU vyvolávalo rozpaky. Například ve svém projevu v předvečer vstupu do EU sice označil vstup do EU jako důležitou historickou událost v historii Česka, avšak nezapomněl zmínit jistou obavu o ztrátu národní identity (Klaus 2004).

Klaus byl také jedním z největších kritiků Lisabonské smlouvy, kterou po referendu v Irsku nazval „umělým elitářským projektem“ a vyjádřil se, že

nechápe, proč britská vláda projednává Lisabonskou smlouvu, když v Irsku již byla její ratifikace zamítnuta (Klaus 2008).

Většinou měly názory prezidenta Klause spíše dopad na mediální obraz ČR v zahraničí. V otázce Lisabonské smlouvy ale udělal praktický krok a vyjednal si výjimku z Listiny základních práv a svobod, jelikož se obával prolomení Benešových dekretů. Protože ČR byla posledním státem, který ještě Lisabonskou smlouvu neratifikoval, nakonec EU Klausovi ustoupila a ten prohlásil, že už nebude klást žádné překážky (ČT24 2009).

Během českého předsednictví měl Klaus projev na půdě Evropského parlamentu, který byl do jisté míry kontroverzní. Skupina poslanců jeho projev odměnila potleskem, jiní bučeli a část dokonce opustila sál. Klaus se poslance snažil přesvědčit, že vstup do EU nemá pro Česko žádnou alternativu a ČR rozhodně nehledá jiné integrační uskupení, do kterého by mohla vstoupit. Dále opět zopakoval svůj názor, že hlubší integrace nemá smysl a je také pro posilování role Evropského parlamentu, protože podle něj má mít každá země stejnou váhu bez ohledu na počet obyvatel (Klaus 2009).

6. ČR a USA

Československo, resp. Česká republika měla s USA vždy dobré vztahy. Právě USA stály u zrodu samostatného Československa díky jednomu z Wilsonových bodů. Sám Masaryk oznámil vznik samostatného Československa tzv. Washingtonskou deklarácí, která byla inspirována ideály a dokumenty americké republiky a demokracie. Nová éra česko-amerických vztahů započala v roce 1990 po pádu železné opony, kdy nový československý prezident Václav Havel měl svůj památný projev před oběma komorami Kongresu (MZV ČR).

Mezi nejdůležitější okamžiky česko-amerických vztahů mezi lety 1993 a 2009 můžeme zařadit americkou podporu rozšíření NATO v roce 1999, boj

proti terorismu, jednání o umístění protiraketové obrany a diskuzi o zrušení víz pro české občany.

6.1. Vliv USA při vstupu České republiky do NATO

ČR si již při svém vzniku vytyčila cíl stát se členem NATO a od počátku čeští političtí představitelé věděli, že podpora USA bude při tomto procesu nutná a byla žádoucí i proto, že se ČR silně na USA orientovala v rámci bilaterálních vztahů, a tak pro ni podpora při vstupu byla důležitá. Právě podpora USA pozitivně ovlivnila česko-americké vztahy (Waisová 2006: 117).

To, že podpora USA bude při diskuzi o východním rozšíření NATO důležitá, si dobře uvědomoval i český prezident Václav Havel, a tak se již v roce 1993 společně s polským prezidentem Lechem Walesou snažil přesvědčit amerického prezidenta Clintona o tom, že rozšíření o střední Evropu je dobrým krokem pro všechny. V roce 1993 vznikl v rámci NATO program Partnerství pro mír, který Clinton podpořil, a program se stal hlavní náplní americké politiky vůči NATO.

V lednu 1994 se Clinton zastavil v Praze a na jeho požádání se v Praze sjeli představitelé Visegrádské čtyřky, aby tu s ním projednali otázky spojené se vstupem do programu Partnerství pro mír. Prohlásil, že pro bezpečnost USA je důležitá bezpečnost střední Evropy a že již není otázkou, zda se NATO rozšíří, ale jak a kdy se tak stane. Pro podporu rozšíření mohly hrát také nadcházející prezidentské volby. Navíc obě americké politické strany si chtěly přisvojit zásluh za prosazování rozšíření NATO a Clinton v předvečer prezidentských voleb v roce 1996 o rozšiřování mluvil (Anděl 2012: 127–154).

Důležitou osobností, která se zasazovala o rozšíření NATO o střední Evropu, byla tehdejší americká ministryně zahraničí Madeleine Albright, která se narodila v Československu a byla velkou zastávkyní rozšíření a hlavní politickou partnerkou Václava Havla v této otázce. Právě tehdejší prezident Václav Havel

měl velkou zásluhu na tom, že ČR nakonec do NATO vstoupila. Bez Havla by se vstup pravděpodobně uskutečnil tak brzy, ani tak hladce (Rakušanová 2002).

V roce 1999 nakonec i s podporou USA vstoupila ČR do NATO. Členství v NATO bylo také automaticky bráno jako spojenectví s USA. USA se sice snažily po roce 1990 převést bezpečnostní otázku Evropy na Evropu, avšak stále si uchovávaly jistý vliv. Střední Evropa se po vstupu stala strategickým partnerem, jelikož byla mostem mezi Baltským mořem, Balkánem a Černým mořem. Necelé dva týdny po vstupu začaly jednotky NATO bombardovat Kosovo. To se české veřejnosti nelíbilo, naopak USA byly pro zásah, a díky tomu víra v USA i v NATO u české veřejnosti klesla (Waisová 2006: 118–120).

6.2. Boj proti terorismu

Teroristické útoky z 11. září 2001 ovlivnily celé mezinárodní prostředí a ovlivnily i česko-americké vztahy. Ještě ten den Havel vyslal Americe vzkaz s podporou. *„Milí spoluobčané, myslím, že nejen já, ale vy všichni jste otřeseni dnešními událostmi ve Spojených státech amerických. Rád bych za naši zemi, za všechny naše občany vyslovil hlubokou soustrast všem obětem či pozůstalým a rád bych ubezpečil americký lid, že jsme na jeho straně a že jsme připraveni jakkoli pomoci v rámci svých možností. Chápu to jako útok na lidskou svobodu, jako útok na demokracii a domnívám se, že to je velké civilizační varování, které nás vyzývá k tomu, abychom maximálně zmobilizovali svou odpovědnost za tento svět. Fanatici a šílenci nás nesmí mít všechny jako své rukojmí“* (Havel 2001).

Po teroristických útocích začala globální válka proti terorismu a USA začaly hledat partnery na tento boj. Jedním z těchto partnerů se stala právě ČR, která již od počátku vyjádřila solidaritu a podpořila možnost odpovědět na útok. V roce 2001 zahájily USA vojenskou intervenci v Afghánistánu a ČR vyslala na pomoc své vojáky. Další intervence přišla v roce 2003 do Iráku. Přesto vzájemné vztahy z několika důvodů ochladly. Jedním z důvodů byly nesrovnalosti a rozdíly v otázce intervence, a také střet protichůdných názorů na české domácí

scéně. Na politické scéně byla značná roztržičnost, kdy ODS a KSČM byly proti, zatímco koalice ČSSD a KDU-ČSL představovala střední proud a prezident Havel stál za USA (Waisová 2006: 120–123).

Odcházející prezident Havel podepsal tzv. dopis osmi¹⁰, kterým vyjádřil Spojeným státům svou podporu v boji proti terorismu a opět se ukázal jako zastánce proamerického proudu. V dopise je poukázáno na důležitost vztahů mezi Evropou a USA a odsouzení teroristického činu ze září 2001, ale i terorismu jako takového (United We Stand 2003).

ČSSD a KDU-ČSL sice s podpisem prezidenta pod tímto dopisem nesouhlasily, avšak aktivitu v Afghánistánu a Iráku podpořily v rámci vojenského materiálu, zakládání nemocnic či povolení přeletů nad českým územím. Fakticky ale spíše podporovaly pozici Francie a Německa, která byla proti intervenci. MZV a MO naopak představovala proamerický proud podporující intervenci (Waisová 2006: 123).

Česká veřejnost byla jednoznačně proti intervenci v Iráku, kdy se 77% českých občanů vyjádřilo proti. Sama česká politická scéna balancovala mezi USA a Francií a Německem, ale přes různé výhrady nakonec ČR Spojené státy podpořila (Calda 2004: 95).

6.3. Jednání o radaru

Dalším důležitým obdobím v česko-amerických vztazích jsou bezesporu jednání o umístění protiraketového štítu na území ČR, které započalo v roce 2002. Již v roce 2001 vydala česká vláda společně s dalšími členy NATO kladné stanovisko k plánům ohledně protiraketové obrany, které prezentoval tehdejší americký prezident Bush a o rok později na summitu v Praze česká vláda spolu

¹⁰ Tzv. dopis osmi, oficiální název United We Stand, byl podepsán osmi evropskými státníky na podporu USA v boji proti terorismu. Podepsal ho Václav Havel, Jose María Aznar, Jose-Manuel Durao Barroso, Silvio Berlusconi, Tony Blair, Peter Medgyessy, Leszek Miller, Anders Fogh Rasmussen (United We Stand 2003).

s ostatními členy NATO dala souhlas se zpracováním studie proveditelnosti raketové obrany (Suchý 2007).

První rozhovory vedl tehdejší ministr obrany Tvrdík a první vážnější konzultace na bilaterální úrovni se začaly odehrávat v červenci 2002. V září odjel Tvrdík do USA, kde vedl konkrétní debaty o radaru s americkým ministrem obrany Rumsfeldem. Do té doby se debata odehrávala na úrovni náměstků a expertů. Česká vláda jednání podmínila tím, že se musí jednat o systém NATO a ne o bilaterální závazek, s čímž USA souhlasily. Výsledkem jednání bylo utvoření pracovní skupiny (Týden.cz 2009_a).

Jednání o radaru zahájil Bílý dům s kabinetem Jiřího Paroubka, ale konkrétní nabídku dostal až kabinet Mirka Topolánka. Již v roce 2006, ještě před zahájením oficiálního jednání, v době kdy se na veřejnost dostal tento americký záměr, začala tato tematika vyvolávat rozporuplné reakce jak na politické scéně, tak i mezi českými občany. Zatímco Topolánek byl pro, Paroubek požadoval, aby se konalo referendum (Idnes.cz 2006).

Vzhledem ke kladné odpovědi české vlády 19. ledna 2007 americká strana informovala českou vládu o svém rozhodnutí začít s ČR vyjednávat o umístění radaru a na počátku června přijel do Prahy prezident Bush, aby tu projednal především otázku radarové základny. Sešel se jak s prezidentem Klausem, tak i s premiérem Topolánkem. Klaus se nechal slyšet, že si v otázce protiraketové obrany rozumí a Bush zároveň slíbil, že tuto situaci vysvětlí Rusku a potvrdil, že USA jsou připraveny jednat s NATO (Aktuálně.cz 2007_a).

Český ministr pro evropské záležitosti Alexandr Vondra se vyjádřil, že Bush během své návštěvy již více slíbit nemohl a že je s jeho návštěvou spokojený. Podle něj splnila účel a byly zvládnuty tři důležité body - koordinace radaru s NATO, přátelské jednání s Ruskem a také vyjádření v otázce viz (Aktuálně.cz 2007_b).

Dne 23. října 2007 navštívil ČR ministr obrany Robert Gates, jehož hlavním úkolem bylo jednání o radarové základně s českou vládou. Sešel se s Klausem, Topolánkem, ale i s ministryní obrany Parkanovou a šéfem nejsilnější opoziční strany Paroubkem. Na téma protiraketové obrany se vyjádřil takto: *„Naším cílem je vybudovat integrovaný systém, který by ochránil všechny členy aliance proti takovým hrozbám, jaké představují iránské balistické střely. A je mi potěšením oznámit, že nedávno tomuto přístupu vyjádřili podporu také velvyslanci zahraničí a obrany zemí NATO“* (Velvyslanectví Spojených států amerických 2007).

V roce 2008 jednání vyvrcholila. Česká vláda považovala výstavbu radaru jako významný příspěvek k bezpečnosti ČR, naopak opozice tento krok kritizovala. Také nebylo zcela jasné, co přesně ČR od USA na oplátku čeká. Zda je výhodou již samotné zapojení do protiraketové obrany nebo by měla požadovat více. Dne 31. ledna 2008 se odehrálo mezivládní jednání v Praze, kde se domlouvaly detaily spolupráce. V otázce protiraketové obrany již v podstatě nebyly žádné třecí plochy, a to i vzhledem k tomu, že se během roku 2007 uskutečnilo 18 schůzek. A tak během summitu v Bukurešti, který se odehrál 3. dubna 2008, ČR a USA oznámily, že jednání byla uzavřena a smlouva bude podepsána 8. července v Praze ministry zahraničních věcí. V otázce smlouvy SOFA tu ale ještě byly jisté nesrovnalosti (Ditrych 2009: 160–162).

Do Prahy 8. července 2008 přiletěla americká ministryně zahraničních věcí Condoleeza Rice a společně s českým ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergerem podepsali v Černínském paláci smlouvu umožňující výstavbu amerického radaru na území ČR. Po podpisu smlouvy se Schwarzenberg vyjádřil, že podpis této smlouvy je součástí konzistentní politiky ČR a jen zvýší bezpečnost státu. Na tuto smlouvu jsou navázány ještě i další procesy spolupráce, například byla podepsána tzv. Rámcové dohody o spolupráci v oblasti vědy a průmyslu (Lidovky.cz 2008).

Součástí jednání o radaru byla také Smlouva o právním postavení ozbrojených sil USA na území ČR tzv. SOFA. Ač původně bylo v plánu podepsat obě smlouvy naráz, díky jistým neshodám se to nepodařilo. Ohledně SOFA bylo více sporných otázek, především ohledně záběru smlouvy, otázky kolem trestních věcí, spoluhrazení škod, a také odvod daně z příjmu amerických vojáků, odborníků, firem podílejících se na výstavbě radaru. Nakonec se dohodlo, že SOFA se bude vztahovat pouze na radarovou stanici a ČR si nakonec uhájila právo přednostní jurisdikce (Ditrych 2009: 164).

Po několikaměsíčním vyjednávání byla nakonec smlouva podepsána 19. září 2008 v Londýně a podepsala se pod ní česká ministryně obrany Vlasta Parkanová a americký ministr obrany Robert Gates. Byla to tedy druhá smlouva týkající se radaru a zároveň byla ještě podepsána Deklarace o strategické spolupráci v oblasti obrany (Velvyslanectví Spojených států amerických 2008).

Obě smlouvy byly tedy podepsány, ale stále ještě nebyly ratifikovány. Dne 20. ledna 2009 byl novým americkým prezidentem zvolen Barack Obama, který měl na zahraniční politiku USA odlišný pohled než jeho předchůdce Bush a nakonec zrušil plány na radarovou stanici proti jaderným raketám, což dal oficiálně najevo v září 2009. Obama nechtěl budovat radar na rakety dlouhého doletu, ale rozhodl se zaměřit na jinou formu ochrany, která bude flexibilnější a bude se přizpůsobovat okolnostem z mezinárodního prostředí (U. S. Government Printing Office 2009).

Původně měl být systém funkční od roku 2012 a hlavním argumentem prezidenta Bushe byla hrozba z Íránu, které chtěl čelit právě radarem proti raketám dlouhého doletu. Nakonec se ale ukazuje, že by Írán spíše použil rakety dlouhého doletu a Obama reaguje na změnu vnímání hrozeb, navíc jeho politika je více zaměřená na diplomacii než na prezentaci vlastní síly (BBC News 2009).

Dne 17. září 2009 tehdejší český premiér Fischer oznámil, že telefonoval s americkým prezidentem Obamou, který mu oznámil, že výstavba radaru se

neuskuteční, avšak nezmění se přístup k doprovodným vědeckým dohodám. Stalo se tak díky novému vyhodnocení bezpečnostní rizik, kdy vzrostla hrozba použití raket krátkého a středního doletu a tak už se nepočítá s typem radaru, o kterém se mluvilo (Týden.cz 2009_c).

Den poté šéfka americké diplomacie Hillary Clinton oznámila, že ČR je společně s Polskem hlavním kandidátem na umístění nových antiraket, které mají nahradit původně naplánovaný štít. S Obamou přišla nová éra, ve které USA sázejí spíše na diplomacii a odvolání výstavby radaru tak uzavřelo etapu výjimečných vztahů mezi ČR a USA (ČT24 2009).

6.4. Otázka vízové povinnosti pro české občany

Československo zrušilo pro americké občany vízovou povinnost již v roce 1990, avšak americká strana nepodnikla žádná reciproční opatření, a tak se česká strana od té doby snažila tuto situaci zvrátit a vyjednat pro své občany bezvízový styk. Ovšem situace z 11. září 2001 ještě zhoršila českou pozici vzhledem k tomu, že USA naopak začaly přitvrzovat svou vízovou politiku a americký imigrační úřad se stal terčem kritiky, že dopustil příliv teroristů (Idnes.cz 2002).

V roce 2004, kdy se ČR stala členem EU, očekávala, že právě členství v EU by jí mohlo pomoci vyřešit tuto vízovou asymetrii. V roce 2006 se nové členské státy EU spojily do Koalice pro vízovou rovnoprávnost, jejíž založení inicioval český ministr zahraničních věcí Alexandr Vondra. Státy střední Evropy a Pobaltí se dohodly v New Yorku a hlavním cílem této koalice bylo společně působit na americký Kongres, přičemž důležitou roli měla hrát EU. Nakonec ale EU tak velkou roli nehrála a ČR začala s USA ohledně víz jednat sama. Vondra se domníval, že pokud by ČR vízovou záležitost nechala pouze na EU, tak se jednání nikam neposunou (Euroskop.cz 2006_a).

Jedním z nástrojů velvyslanectví ČR ve Washingtonu bylo aktivizování krajanských spolků a provádění edukativní činnosti vůči členům Kongresu ve

věci vízové politiky. K prohloubení důvěry mezi ČR a USA došlo také díky české účasti v misi v Afghánistánu (Nekvapil 2007: 20–21).

Naděje přišla v roce 2007, kdy vrcholila jednání ohledně výstavby amerického radaru a česko-americké vztahy tak díky tomu byly pozitivní a intenzivní. Právě na své návštěvě, která se týkala především radaru, americký prezident Bush slíbil, že se sám zasadí o zrušení víz a chápe, že ČR chce něco na oplátku a to i vzhledem k účasti českých vojáků v Afghánistánu. Ač tehdejší premiér Topolánek prohlásil, že radar a víza spolu absolutně nesouvisí a spojování těchto věcí považuje za nedůstojné, kladné jednání o radaru mělo svou váhu na rozhodnutí zařadit nakonec ČR do programu Visa Waiver¹¹, který za jistých podmínek umožňuje bezvízový styk pro české občany cestující do USA (Aktuálně.cz 2007_a).

Dne 17. února 2008 se ve Washingtonu sešli český premiér Mirek Topolánek, ministr vnitra Ivan Langer s americkým ministrem vnitřní bezpečnosti Michaelem Chertoffem, aby podepsali Memorandum o porozumění. Všichni účastníci dali najevo potěšení o uzavření tohoto memoranda a Chertoff prohlásil, že doufá, že první čeští občané by bez víz mohli vycestovat nejpozději v listopadu. Po podpisu memoranda proběhla schůzka amerického prezidenta Bushe s českým premiérem Topolánkem, kde se právě prezident Bush vyjádřil, že nebyl příznivcem jiného vztahu k ČR a ostatním státům Evropy (United states mission to the European union 2008).

7. Závěr

V mé bakalářské práci jsem se věnovala české zahraniční politice mezi lety 1996 až 2009. Mezi hlavní aktéry, kteří se podílejí na utváření české zahraniční politiky, patří vláda, ministerstvo zahraničních věcí, Parlament a prezident. Již od

¹¹ Visa Waiver program umožňuje občanům zúčastněných zemí cestovat do USA bez víza a to na pobyty trvající maximálně 90 dnů. Přičemž se každý, kdo chce cestovat bez víza, musí mít povolení přes systém ESTA, což je elektronická cestovní registrace. V současné době je v tomto programu 37 zemí (Bureau of Consular Affairs).

počátku existence ČR byly jasně vytyčeny dva hlavní cíle zahraniční politiky. Stalo se jím zapojení do EU a NATO. Další prioritou bylo udržování a posilování dobrých vztahů s USA a se sousedními státy. Tyto cíle byly oficiálně představeny v roce 1999 v Koncepti české zahraniční politiky, která byla prvním koherentním dokumentem v oblasti české zahraniční politiky, které ministerstvo zahraničních věcí vytvořilo. Dalším důležitým dokumentem, který určil směr české zahraniční politiky, byla Koncepce zahraniční politiky na léta 2003–2006 vydaná ministerstvem zahraničních věcí v roce 2003. Kromě koncepcí zahraniční politiky jsou pro směřování zahraniční politiky důležité vládní prohlášení, které představuje nově zvolená vláda a ve kterém vyjadřuje své postoje vůči zahraniční politice ČR a určuje priority, které se bude snažit prosazovat během svého volebního období.

V roce 1994 zaznamenala ČR první úspěch na své cestě do NATO, kdy byla zařazena do Programu partnerství pro mír, který umožňoval užší spolupráci s Aliancí. Ohledně vstupu do NATO panoval uvnitř ČR všeobecný konsenzus, a tak na cestě do NATO nebylo nutné překonávat vnitropolitické rozpory a ČR působila na členy Aliance jednotně. Ihned po vstupu musela řešit vojenskou intervenci v Kosovu a tuto situaci příliš nezvládla vzhledem k tomu, že se politické špičky nedokázaly jasně postavit za své pozitivní stanovisko, které vyjádřily na půdě Aliance. Na druhou stranu závazek, že bude ČR aktivní v NATO, se podle mého názoru podařilo plnit. Čeští vojáci se účastní misí v rámci NATO, v roce 2002 uspořádala ČR v Praze summit, kde s ostatními členy podepsala tzv. Pražský schopnostní závazek.

V otázce EU již nepanovala taková vnitropolitická shoda ohledně toho, zda by ČR do Unie měla vstoupit a ani nepanoval jasný názor na to, zda je nutné prohlubování evropské integrace. I přesto se ale podařilo v roce 1996 podat oficiální žádost o členství v EU a přiblížit se tak k vytyčenému cíli. ČR musela během předvstupních jednání upravit legislativu, ustavit speciální tým lidí a také byl ustanoven hlavní vyjednávač. Ač se ČR snažila plnit kroky vedoucí ke vstupu

do EU, podle Evropské komise je neplnila tak rychle, jak bylo žádoucí. Dalším problémem, který trval po celou dobu přípravy na členství, byl rozpor mezi názory dvou nejsilnějších politických stran, kdy ODS a především její předseda Václav Klaus byl vůči EU kritický a promýšlel alternativy k členství v EU. I přesto se ale ČR v roce 2004 stala členem EU a byl tak dokončen druhý důležitý úkol české zahraniční politiky. Zatím nejdůležitějším momentem bylo předsedání ČR v Evropské radě v první polovině roku 2009.

Pro Českou republiku byly vždy významné vztahy se Spojenými státy americkými a ihned po sametové revoluci byly styky obnoveny. USA hrály důležitou roli v procesu rozšíření NATO o země střední Evropy v roce 1999, kdy se prezident Clinton přiklonil na stranu, která byla pro rozšíření Aliance. V novém tisíciletí se vztahy zintenzivnily díky zapojení ČR v boji proti terorismu a také kvůli jednání o výstavbě radaru.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda se proměňovaly strategie a cíle české zahraniční politiky v letech 1996–2009 a pokud ano, tak jak se změnily a jaké faktory na to měly vliv. Cíle české zahraniční politiky se od roku 1996 do roku 2009 v podstatě nezměnily, spíše se aktualizovaly díky tomu, že hlavní cíl, tedy získání členství v NATO a EU, byl splněn již před rokem 2009. I přes jisté neshody v rámci vnitrostátní politiky si aktéři zahraniční politiky uvědomovali, že je pro Českou republiku nezbytné, aby se do těchto dvou hlavních západních mezinárodních organizací zapojila a prostřednictvím nich prosazovala své zájmy. Hlavní strategií ČR se stalo právě aktivní zapojování v mezinárodních organizacích a to se v průběhu let nezměnilo, naopak se díky vstupu do EU mohla stát ČR ještě aktivnější a podílet se na utváření evropské integrace.

Dalším úkolem této práce bylo potvrdit či vyvrátit hypotézu „*Odlíšné politické názory vnitropolitických aktérů ani časté střídání vlád nemělo zásadní vliv na určování a plnění cílů české zahraniční politiky*“. Tato hypotéza byla potvrzena, což dokazuje to, že i přesto, že se během rozmezí let 1996–2009

vystřídalo osm vlád, premiéři s různým postojem ohledně stěžejních otázek zahraniční politiky, priority zůstaly stejné a cíle vytyčené na v první polovině 90. let se podařilo naplnit. Odlišné postoje premiéra a prezidenta, neshody vládní strany s opozicí či diametrálně odlišný pohled na českou zahraniční politiku mezi prezidenty Havlem a Klausem působily zdržení některých kroků a také rozporuplný obraz České republiky v zahraničí, avšak zásadně neovlivnily plnění vytyčených cílů.

8. Seznam zdrojů

Prameny a internetové zdroje

Aktuálně.cz (2007_a). *Bush: Česko může být přítel nás i Rusů*
(<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=439558>, 9. 4. 2013).

Aktuálně.cz (2007_b). *Vondra: Bush už víc slíbit nemohl*
(<http://aktualne.centrum.cz/clanek.phtml?id=440551>, 9. 4. 2013).

BBC News (2009). *Q&A: US missile defence*
(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6720153.stm>, 10. 4. 2013).

Bureau of Consular Affairs. *Visa Waiver Program*
(http://travel.state.gov/visa/temp/without/without_1990.html, 11. 4. 2013).

ČT24 (2009). *Česko-americké vztahy jsou na rozcestí*
(<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/67246-cesko-americke-vztahy-jsou-na-rozcesti/>, 10. 4. 2013).

ČT24 (2009). *Dva roky útrap – česká cesta ke schválení Lisabonu*
(<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/71436-dva-roky-utrap-ceska-cesta-ke-schvaleni-lisabonu/>, 31. 3. 2013).

Euroskop.cz_a. *Předvstupní pomoc*
(<https://www.euroskop.cz/168/sekce/predvstupni-pomoc/>, 27. 3. 2013).

Euroskop.cz_b. *Kodaňská kritéria* (<https://www.euroskop.cz/287/sekce/k-1/>, 29. 3. 2013).

Euroskop.cz_c. *Základní data o ČR a EU* (<https://www.euroskop.cz/9090/sekce/zakladni-data-o-cr-a-eu/>, 30. 3. 2013).

Euroskop.cz_d. *České předsednictví-úvod* (<https://www.euroskop.cz/112/sekce/ceske-predsednictvi---uvod/>, 31. 3. 2013).

Euroskop.cz_e. *Priority předsednictví* (<https://www.euroskop.cz/349/sekce/priority-predsednictvi/>, 31. 3. 2013).

Euroskop.cz_f. *Chronologie předsednictví* (<https://www.euroskop.cz/8910/sekce/chronologie-predsednictvi/>, 31. 3. 2013).

Evropská komise (1997_a). *Agenda 2000* (<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/agenda2000.pdf>, 29. 3. 2013).

Evropská komise (1997_b). *Posudek Komise k žádosti České republiky o přijetí do Evropské unie* (<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/posudek97.pdf>, 14. 4. 2013).

Evropská komise (1998). *Pravidelná zpráva o ČR 1998* (<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/pravzpravacr1998.pdf>, 29. 3. 2013).

Evropská komise (1999). *Pravidelná zpráva za rok 1999* (<http://ec.europa.eu/ceskarepublika/pdf/pravidzprava99.pdf>, 14. 4. 2013).

Havel, Václav (1996). *Evropa jako úkol* (<http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=7&id=3>, 31. 3. 2013).

Havel, Václav (2001). *Prohlášení prezidenta republiky Václava Havla k teroristickým útokům na Spojené státy americké* (<http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/2001/1109.html>, 8. 4. 2013).

Havel, Václav (2002). *Projev prezidenta Václava Havla před summitem NATO v Praze* (<http://www.estav.cz/zpravy/nato003.asp>, 14. 4. 2013).

Hrad. *Prezident republiky Václav Havel: Evropa jako úkol* (<http://old.hrad.cz/president/Havel/evropa/index.html>, 31. 3. 2013).

Idnes. cz. *NATO. Summit Praha 2002* (http://zpravy.idnes.cz/prilohy.aspx?y=prilohy/summit_nato_2002.htm, 24. 3. 2013).

Idnes.cz (2006). *USA chtějí raketovou základnu v Česku* (http://zpravy.idnes.cz/usa-chteji-raketovou-zakladnu-v-cesku-d8s/domaci.aspx?c=A060625_224135_domaci_dp, 9. 4. 2013).

Klaus, Václav (1997). *Letter of intent* (Praha).

Klaus, Václav (2004). *Projev v předvečer vstupu České republiky do Evropské unie* (<http://www.klaus.cz/clanky/2340>, 31. 3. 2013).

Klaus, Václav (2008). *Klaus: Jestli budu muset ještě ležet, napíšu novou euroústavu sám* (<http://zpravy.ihned.cz/c1-25568680-klaus-jestli-budu-muset-jeste-lezet-napisu-novou-euroustavu-sam>, 31. 3. 2013).

Klaus, Václav (2009). *Projev prezidenta republiky v Evropském parlamentu* (<http://www.klaus.cz/clanky/229>, 31. 3. 2013).

Kovanda, Karel (2011). *Václav Havel psal historii Česka i NATO* (http://www.natoaktual.cz/vaclav-havel-psal-historii-ceska-i-nato-dys-na_analyzy.aspx?c=A111222_082053_na_analyzy_m02, 14. 4. 2013).

Krutílek, Ondřej. *ČR a evropská legislativa* (<https://www.euroskop.cz/9017/sekce/cr-a-evropska-legislativa/>, 31. 3. 2013).

- Lidovky.cz (2008). *Česko podepsalo s USA dohodu o radaru*
(http://www.lidovky.cz/cesko-podepsalo-s-usa-smlouvu-o-radaru-dhu-/zpravy-domov.aspx?c=A080708_100331_ln_domov_nev, 9. 4. 2013).
- MO ČR (2006). *Podíl ČR na činnosti NATO*
(<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=8242>, 24. 3. 2013).
- MO ČR (2009). *10. výročí členství České republiky v NATO*
(<http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=13389>, 24. 3. 2013).
- MZV ČR (1997). *Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích*
(http://www.mzv.cz/berlin/cz/vzajemne_vztahy/cesko_nemecka_deklarace_o_vzajemnych.html, 14. 4. 013).
- MZV ČR (2013). *Organizační struktura k 21. lednu 2013*
(http://www.mzv.cz/file/73008/Visio_OrganogramMZV_21._1._2013.pdf, 24. 3. 2013).
- MZV ČR. *Česká republika a mezinárodní organizace*
(<http://www.mzv.cz/file/72922/CRaMezinarodniOrganizace.pdf>, 5. 3. 2013).
- MZV ČR. *Politické vztahy*
(http://www.mzv.cz/washington/cz/politicke_vztahy/index.html, 8. 4. 2013).
- NATO (2006). *Prague summit 2002*
(<http://www.nato.int/docu/comm/2002/0211-prague/index.htm>, 24. 4. 2013).
- Natoaktual_a. *Česká republika a NATO chronologicky. II. období 1994–1996*
(http://www.natoaktual.cz/na_cr.aspx?y=na_cr/cravztahysnatoii.htm, 20. 3. 2013).
- Natoaktual_b. *Česká republika a NATO chronologicky. III. období 1997–1998*
(http://www.natoaktual.cz/na_cr.aspx?y=na_cr/cravztahysnatoiii.htm, 20. 3. 2013).

Natoaktual_c. *Česká republika a NATO chronologicky. IV. období 1999– 2000* (http://www.natoaktual.cz/na_cr.aspx?y=na_cr/cravztaahysnatoiv.htm, 20. 3. 2013).

Natoaktual_d. *Partnerství pro mír* (http://www.natoaktual.cz/na_zpravy.aspx?y=na_summit/partnerstviproimir.htm, 6. 4. 2013).

Nekvapil, Václav – Berdych, Antonín – Veselý, Luboš eds. (2007). *Agenda pro českou zahraniční politiku 2007* (http://www.amo.cz/editor/image/produkty1_soubory/agenda_pro_ceskou_zahranicni_politiku_2007_cz.pdf, 14. 4. 2013).

ODS (1995). *Politický program* (<http://www.ods.cz/politicky-program>, 17. 3. 2013).

ODS (1996). *Svoboda a prosperita* (http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf, 27. 3. 2013).

ODS (2004). *Stejná šance pro všechny* (http://www.ods.cz/docs/programy/program_2004e.pdf, 31. 3. 2013).

OSN (2002). *Chudoba a miléniové cíle rozvoje* (<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1063>, 7. 3. 2013).

Placák, Petr (2011). *Zahraničně politický odkaz Václava Havla* (<https://www.euroskop.cz/46/20071/clanek/zahranicne-politicky-odkaz-vaclava-havla/>, 27. 2. 2012).

Pracovní program českého předsednictví (2009). (http://www.euroskop.cz/gallery/39/11939-cz_pres_programme_cs.pdf, 31. 3. 2013).

Pražský hrad (2003). *Václav Klaus* (<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-klaus/zivotopis.shtml>, 24. 3. 2013).

Pražský hrad. *Václav Havel* (<http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-havel.shtml>, 27. 2. 2013).

PSP ČR (2011). *Zahraniční aktivity Poslanecké sněmovny* (http://www.psp.cz/kps/pi/gi/infocentrum/12_zahranicni_05_2011.pdf, 25. 2. 2013), s. 1-2.

Rakušanová, Lída (2002). *Česko-americké vztahy stojí a padají s prezidentem Havlem* (http://www.rozhlas.cz/cro6/komentare/_zprava/ceskoamericke-vztahy-stoji-a-padaji-s-prezidentem-havlem--55669, 14. 4. 2013).

Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice mezi ČSSD a ODS (1998).

Suchý, Petr – Vilímek, Petr (2007). *Důvody pro americký radar* (<http://virtually.cz/archiv.php?art=14824>, 8. 4. 2013).

Šedivý, Jiří (2012). *Jak dopadl Pražský summit z dnešní perspektivy?* (http://www.natoaktual.cz/jak-dopadl-prazsky-summit-z-dnesni-perspektivy-f5o-na_analyzy.aspx?c=A121126_133703_na_analyzy_m02, 24. 3. 2013).

Týden.cz (2009_a). *Dohadování o radaru: otukávání 2002 až 2006* (http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/dohadovani-o-radaru-otukavani2002-az-2006_139753.html, 8. 4. 2013).

Týden.cz (2009_b). *Dohadování o radaru: vyjednávání 2006–2008* (http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/dohadovani-o-radaru-vyjednavani2006-2008_140263.html, 8. 4. 2013).

Týden.cz (2009_c). *Obama mi volal po půlnoci. Radar nebude, řekl Fischer* (http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/obama-mi-volal-po-pulnoci-radar-nebude-rekl-fischer_139182.html, 10. 4. 2013).

U. S. Government printing office (2009). *The president's decision on missile defense in Europe* (<http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/CHRG-111shrg55138/html/CHRG-111shrg55138.htm>, 10. 4. 2013).

UN (2005). *Vienna Convention on Diplomatic Relations* (http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf, 12. 4. 2013).

United states mission to the European union (2008). *U.S., Czech republic sign visa waiver program understanding* (http://useu.usmission.gov/feb2708_czech_vwp_mou.html, 11. 4. 2013).

United We Stand (2003). (<http://www.aei.org/article/foreign-and-defense-policy/regional/europe/united-we-stand-article/>, 8. 4. 2013).

Ústava České republiky (ústavní zákon 1/1993 Sb.).

Velvyslanectví Spojených států amerických v Praze (2007). *Ministr obrany USA Robert Gates diskutoval v Praze otázky protiraketové obrany* (http://czech.prague.usembassy.gov/071023_gates.html, 9. 4. 2013).

Velvyslanectví spojených států amerických v Praze (2008). *United states and Czech republic Sing SOFA* (http://prague.usembassy.gov/united_states_and_czech_republic_sign_sofa_.html, 9. 4. 2013).

Vláda ČR (1996). *Programové prohlášení vlády* (http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vaclav-klaus-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (1995). *Memorandum k žádosti o vstup ČR do EU* (http://swww.usoud.cz/assets/Pl-29-09_LS-II_dokument_-_usnesen__vl_dy_z_13.12.1995.pdf, 14. 4. 2013).

Vláda ČR (1998_a). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/josef-tosovsky/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (1998_b). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/milos-zeman/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (1999). *Koncepce zahraniční politiky České republiky*
(<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/!-koncepce-zahranicni-politiky-ceske-republiky-2156/#a>, 14. 4. 2013).

Vláda ČR (2002). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/vladimir-spidla/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (2003_a). *Bezpečnostní strategie České republiky*
(http://www.army.cz/assets/files/8492/Bezpe_nostn__strategie__R_-_prosinec_2003.pdf, 14. 4. 2013).

Vláda ČR (2003_b). *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003-2006* (stary.mepoforum.sk/index.php?id=80&downid=43, 14. 4. 2013).

Vláda ČR (2004_b). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/stanislav-gross/Programove-prohlaseni-vlady-Ceske-republiky_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (2005_a). *Koncepce jednotné prezentace České republiky*
(http://www.cot.cz/data/cesky/05_10/priloha_C1005.pdf, 14. 4. 2013).

Vláda ČR (2005_b). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/jiri-paroubek/Programove-prohlaseni-vlady-Jiriho-Paroubka_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (2006). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-1/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Vláda ČR (2007). *Programové prohlášení vlády*
(http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/mirek-topolaneck-2/Programove-prohlaseni-vlady_1.pdf, 25. 3. 2013).

Zahradil, Jan (1999). *Zahraniční politika. Národní zájmy v reálném světě (dokument stínové vlády OD)*. (<http://www.ods.cz/docs/dokumenty/zahradil-zahrpol.pdf>, 14. 4. 2013), s. 6–8.

Zákon č. 114/1993 Sb., Zákon o Kanceláři prezidenta republiky.

Zákon č. 144/1993 Sb., Rozhodnutí prezidenta republiky o sjednávání mezinárodních smluv.

Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

Zenker, Petr. *Vstup ČR do EU* (<https://www.euroskop.cz/803/sekce/vstup-cr-do-eu/>, 29. 3. 2013).

Literatura

Anděl, Petr (2012). *Rozšířením NATO ke globálnímu vládnutí. Americký pohled na vstup České republiky, Polska a Maďarska do aliance* (Praha: Karolinum).

Belko, Marián (2007). Ministerstvo zahraničních věcí jako aktér české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 73–97.

Beneš, Vít – Karlas, Jan (2009). Evropský rozměr české zahraniční politiky: Střet o ratifikaci Lisabonské smlouvy v předvečer předsednictví v Radě EU. In: Kořan, Michal a kol., *Česká zahraniční politika v roce 2008* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 51–78.

Cabada, Ladislav (2006). Czech foreign policy – small state or middle power approach?. In: Cabada, Ladislav – Waisová, Šárka, *Czechoslovakia and Czech Republic in World Politics* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 93–110.

Černocho, Pavel (2004). Česká integrační politika. In: Pick, Otto – Handl, Vladimír (eds.) a kol., *Zahraniční politiky České republiky 1993–2004, Úspěchy, problémy a perspektivy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 15–30.

Dilemmas in Czech Foreign Policy and the War on Terrorism. In: Cabada, Ladislav – Waisová, Šárka, *Czechoslovakia and Czech republic in World Politics* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 111–125.

Ditrych, Ondřej (2009). Spojené státy americké v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol., *Česká zahraniční politika v roce 2008* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 159–175.

Gajdoš, Martin (2007). Vláda jako aktér zahraniční politiky České republiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 43–72.

Havlík, Vlastimil (2006). Česká republika. In: Havlík, Vlastimil – Kaniok, Petr (Eds.), *Euroskepticismus a země střední a východní Evropy* (Brno: Masarykova univerzita), s. 61–82.

- Hrabálek, Martin (2007). Prezident jako aktér zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 31–41.
- Khol, Radek (2004). Česká bezpečnostní politika 1993–2004. In: Pick, Otto – Handl, Vladimír (eds.) a kol., *Zahraniční politiky České republiky 1993 – 2004, Úspěchy, problémy a perspektivy* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 31–44.
- Klvačová, Eva – Malý, Jiří – Dostálová, Ivana – Mráček, Karel – Warosz, Karel (2008). *České národní zájmy v procesu evropské integrace* (Praha: Professional Publishing).
- Kořan, Michal (2007). Struktura a proces zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 11–22.
- Krejčí, Oskar (2000). *Geopolitika středoevropského prostoru. Horizonty zahraniční politiky České republiky a Slovenské republiky* (Praha: EKOPRESS).
- Mareš, Miroslav (2000). Česká republika. In: Dančák, Břetislav – Mareš, Miroslav (EDS.), *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku* (Brno: Masarykova univerzita v Brně), s. 12–39.
- Müller, David (2007). Legislativní rámec tvorby české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 23–30.
- Ort, Alexandr (2005). *Česká zahraniční politika* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- Pezl, Karel (1998). Rozšíření NATO a Česká republika. In: Matějka, Dobroslav, *ČR vstupuje do NATO* (Praha: Česká atlantická komise), s. 15–21.

Střítecký, Vít (2009). Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, Michal a kol., *Česká zahraniční politika v roce 2008* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 81–98.

Waisová (2006). Between Atlanticism, Anti-Americanism and Europeanization: Dilemmas in Czech Foreign Policy and the War on Terrorism. In: Cabada, Ladislav – Waisová, Šárka, *Czechoslovakia and Czech republic in World Politics* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 111–125.

Zelinka, Petr (2007). Parlament jako aktér české zahraniční politiky České republiky. In: Kořan, Michal – Hrabálek, Martin eds., *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Brno: Masarykova univerzita), s. 119–136.

9. Resumé

The topic of my bachelor thesis is Czech foreign policy during 1996–2009. The Czech republic is a middle state in Central Europe which is dependent on international cooperation. In my bachelor thesis I focused on Euro-Atlantic way in Czech foreign policy. The main goal of the Czech foreign policy in the first half of 1990s was membership in North Atlantic Treaty Organization and European union. Another important goals were good relations with neighbours and reinforcing relations with The United states of America.

Czech foreign policy makes state actors and non-state actors and in my bachelor thesis I focused on the most important state actors. Czech foreign policy is performed by President, Ministry of Foreign Affairs, Government and Parliament. The Czech republic became member of NATO in 1999 and one of goals was achieved. Nowadays the Czech republic tries to be an active member and tries to use this membership. Next goal of Czech foreign policy was achieved in 2004 when the Czech republic became a member of EU. First half of 2009 the Czech republic presided of European Council.

Have good relations with The United States of America is very important for the Czech Republic. The Czech republic and The United States of America signed treat about construction of a radar base in 2008. Finally, the treat wasn't ratified.

The aim of my bachelor thesis was to find out whether the goals of Czech foreign policy have changed and if so, how they were changed. Since 1996 goals have changed little. The goals have changed because the main goals were achieved. The aim of my bachelor thesis was found.